

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Petr Procházka

**PODMÍNĚNOSTI SPOKOJENOSTI SE ŽIVOTEM
V ČESKU SE ZAMĚŘENÍM NA GEOGRAFICKÉ FAKTORY**

DETERMINANTS OF LIFE SATISFACTION IN CZECHIA
WITH THE FOCUS ON GEOGRAPHICAL FACTORS

Diplomová práce

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Josef Novotný, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny významné použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani jakákoliv její část nebyla použita k získání jiného ani stejného akademického titulu.

Petr Procházka

Poděkování

Děkuji za substantivní, kontinuální a svědomitou asistenci při vypracování této práce svému vedoucímu doc. RNDr. Josefu Novotnému, Ph.D., i těm, na které jsem při vypracování této práce myslel.

Abstrakt

Cílem práce je analyzovat podmíněnosti subjektivní kvality života v Česku a srovnat je s jinými empirickými důkazy v Česku i v zahraničí. Mezi základní teoretické přístupy patří ty zdůrazňující „psychologické“ faktory a ty zdůrazňující faktory vně lidské osobnosti. Statistická analýza proběhla na datech souboru výběrového šetření Centra pro výzkum veřejného mínění pro Katedru sociální geografie Přírodovědecké fakulty UK s více než 2000 respondenty z Česka v letech 2013 a 2014. Závisle proměnnými jsou ukazatele tzv. globální a lokální subjektivní kvality života. Mezi nezávisle proměnné byly zařazeny ukazatele „geografické“, demografické a další kontrolní proměnné. Bylo potvrzeno, že zejména lidé, bydlící v budovách s větším počtem lidí, s nižší relativní prostorovou mobilitou, starší, s nižším statusem v zaměstnání či nezaměstnaní, nižší úrovní vzdělání a levicově orientovaní vykazují obvykle i nižší úroveň subjektivní kvality života. Nevyjasněné výsledky, co se vlivu na subjektivní kvalitu života týče, přinesla analýza pohlaví a příjmu, což bylo také v souladu s očekáváním. Naopak teoretické předpoklady se nepotvrdily u velikostní kategorie obce, způsobu dojížděky do zaměstnání a víry.

Klíčová slova: subjektivní kvalita života, štěstí, spokojenost se životem, výběrové šetření, statistická analýza dat, ordinální regrese

Abstract

The objective of this thesis is to analyse determinants of subjective well-being in Czechia and to compare them with other empirical evidence from Czechia and abroad. Main theoretical approaches include those emphasising „psychological“ factors and those emphasising factors outside of the human personality. Data from the Public Opinion Research Centre of more than 2,000 respondents from Czechia of years 2013 and 2014 were analysed statistically. Measures of so-called global and local subjective well-being were dependent variables. Independent variables include „geographical“ and demographic variables and other dummies. It was confirmed that people living in more populated buildings, with a lower space mobility, older, of a lower employment status or unemployed, lower education and left-wing oriented declare usually a lower results on the subjective well-being, too. Gender and income had variable effect on the subjective well-being. Theoretical assumptions were not confirmed considering the settlement size, mode of commuting and religion.

Key words: subjective well-being, happiness, life satisfaction, survey, statistical data analysis, ordinal regression

Citační vzor

PROCHÁZKA, P. (2015): Podmíněnosti spokojenosti se životem v Česku se zaměřením na geografické faktory. Diplomová práce. Praha, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze.

Obsah

Seznam zkratk.....	9
Seznam tabulek a obrázků.....	10
Úvod	11
1 Teoretická východiska.....	13
1.1 Přístupy zdůrazňující „psychologické“ faktory	14
1.2 Přístupy zdůrazňující faktory vně lidské osobnosti.....	18
1.2.1 Zjištěné podmíněnosti.....	21
1.2.2 Příklad: Vlivy prostorové mobility	27
2 Data a metody	31
2.1 Měření kvality života	31
2.2 Měření subjektivní kvality života	32
2.2.1 Výzkumy v ČR	35
2.3 Využitá data CVVM.....	37
2.3.1 Spokojenost se životem: otázka SN. 1.....	38
2.3.2 Pocit štěstí ve srovnání s okolím: otázka SN. 2.....	39
2.3.3 Vztah proměnných SN.1 a SN.2.....	41
2.3.4 Popis a transformace proměnných	42
3 Vícerozměrná analýza dat CVVM	50

3.1	Vytváření regresních modelů	50
3.1.1	Logika modelů	50
3.1.2	Zařazené proměnné a hypotézy	52
3.1.3	Metodické předpoklady regrese	55
3.1.4	Chybějící údaje	59
3.2	Regresní modely	60
3.3	Diskuse	81
3.3.1	Geografické proměnné	81
3.3.2	Odvozené proměnné	83
3.3.3	Kontrolní proměnné	84
3.3.4	Zohlednění teoretických východisek	85
3.3.5	Omezení výzkumu	86
4	Závěr	89
5	Zdroje	91

Seznam zkratk

ANOVA	-	Analysis of Variance
AV ČR	-	Akademie věd ČR
CVVM	-	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČR	-	Česká republika
EA	-	ekonomicky aktivní
EQLS	-	European Quality of Life Survey
ESS	-	European Social Survey
EVS	-	European Value Survey
HDP	-	hrubý domácí produkt
MHD	-	městská hromadná doprava
NUTS	-	nomenclature des unités territoriales statistiques
OSVČ	-	osoba samostatně výdělečně činná
PCA	-	principal component analysis (analýza hlavních komponent)
PEAQ	-	Personally Expressive Activities Questionnaire
SN	-	spokojenost se životem
SOŠ	-	střední odborná škola
SŠ	-	střední škola
SWB	-	subjective well-being (subjektivní kvalita života)
VIF	-	variance inflation factor
VOŠ	-	vyšší odborná škola
VŠ	-	vysoká škola
ZŠ	-	základní škola

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka č. 1: Dimenze kvality života na individuální úrovni	19
Tabulka č. 2: Dimenze kvality života na kolektivní úrovni	20
Obrázek č. 1: Souvislost mezi osobními charakteristikami, dílčími subjektivní kvalitami života a globální subjektivní kvalitou života	21
Obrázek č. 2: Subjektivní kvalita života v závislosti na příjmu domácnosti napříč různými příjmovými skupinami v různých zemích	24
Obrázek č. 3: Mechanismy vlivu dojíždky na dílčí a globální SWB	27
Obrázek č. 4: Spokojenost se životem (SN.1)	35
Obrázek č. 5: Spokojenost se životem (SN. 1) dle krajů ČR	36
Obrázek č. 6: Pocit štěstí ve srovnání s okolím (SN.2)	37
Obrázek č. 7: Pocit štěstí ve srovnání s okolím (SN. 2) dle krajů ČR	38
Tabulka č. 3: Měření subjektivní kvality života v ČR	40
Obrázek č. 8: Srovnání hodnot ČR s evropskými zeměmi v závislosti na HDP v roce 2010	41
Tabulka č. 4: Typ bydlení	42
Tabulka č. 5: Plánuje se stěhovat	42
Tabulka č. 6: Způsob dojíždky	43
Tabulka č. 7: Auta na hlavu	43
Tabulka č. 8: Výdaje za dopravu	43
Tabulka č. 9: Velikostní skupina obce	44
Tabulka č. 10: Příjem domácnosti na hlavu	44
Tabulka č. 11: Pozice v zaměstnání	45
Tabulka č. 12: Věk	45
Tabulka č. 13: Vzdělání	45
Tabulka č. 14: Pohlaví	46
Tabulka č. 15: Politická orientace	46
Tabulka č. 16: Víra	46
Tabulka č. 17: Kraj	47
Tabulka č. 18: Rok šetření	47
Tabulka č. 19: Příjem na počet aut	47
Tabulka č. 20: Urbanizace	48
Tabulka č. 21: Rodinná situace	48
Tabulka č. 22: Klasifikace proměnné „Rodinná situace“	49
Tabulka č. 23: Proměnné zařazené do modelu 1	52
Tabulka č. 24: Proměnné zařazené do modelu 2	53
Tabulka č. 25: Proměnné zařazené do modelu 3	54
Tabulka č. 26: Chybějící údaje	59
Tabulka č. 27: Výsledky pro model 1, SN.1	61
Tabulka č. 28: Výsledky pro model 1, SN.2	63
Tabulka č. 29: Výsledky pro model 2, SN.1	65
Tabulka č. 30: Výsledky pro model 2, SN.2	66
Tabulka č. 31: Výsledky pro model 3, SN.1	72
Tabulka č. 32: Výsledky pro model 3, SN.2	75

Úvod

Zájem o studium subjektivní kvality života v posledních letech značně vzrostl. To je především způsobeno poznáním, že tradičnější objektivní ukazatele kvality života nepostihují její některé důležité aspekty související se subjektivně pociťovanou spokojeností se životem.

Subjektivní kvalita života se proto stala velkým tématem v řadě vědních disciplín. Stranou nezůstala ani geografie, neboť nejrůznější faktory spojené s klíčovými koncepty geografie jako je místo, prostor, region nepochybně mohou subjektivní kvalitu života významně ovlivňovat. Relevanci tématu subjektivní kvality života pro sociální geografii zdůrazňují např. Ira a Andráško (2007, s. 169). Vidí ji zejména ve zkoumání prostorové variability tohoto fenoménu. Další z relevantních témat dle nich jsou odlišnosti v životním prostoru jednotlivců a následků těchto odlišností. V tomto případě se jedná o vlivy na lidskou osobnost a spokojenost se životem jedince. Všechny tyto přístupy pochází ze zájmu geografie o vztah člověka a prostředí, v němž žije. Také Dvořáková (2010) zmiňuje kvalitu života jako významné téma pro geografii, v daném případě v kontextu urbánních a komunitních studií.

Hlavním cílem této diplomové práce je zanalyzovat podmíněnosti subjektivní kvality života na základě datových souborů pocházejících ze dvou kol výběrového šetření domácností v Česku realizovaných v letech 2013 a 2014 Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR (dále CVVM) pro Katedru sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze (CVVM 2013c, CVVM 2014d). Vedle této analýzy budou také zjištěné výsledky srovnány s jinými dosavadními výzkumy. V těchto hodnoceních bude položen důraz na význam geografických faktorů, byť je zřejmé, že jejich efekty nelze izolovat od vlivu dalších faktorů, které vnímanou spokojenost se životem ovlivňují.

Co se týče struktury této diplomové práce, nejprve v rámci teoretických východisek poskytnu definici a obsah pojmu subjektivní kvality života z hlediska odlišných pojetí a základní přehled podmiňujících faktorů, jak jsou diskutovány v existující literatuře. Existující přístupy rozdělují na dvě skupiny. Jednat ty, které zdůrazňují faktory a mechanismy vycházející z lidské osobnosti které jsou viděny jako určující zejm. v rámci psychologických konceptů. Druhá skupina pak zahrnuje přístupy, které se více zaměřují na vlivy vnějšího prostředí, tzn. na to, jak je subjektivní spokojenost ovlivňována interakcí mezi lidskou osobností a vnějšími podmínkami. Ve třetí části shrnu dosavadní empirické výzkumy, využitá data a jejich výsledky v Česku i zahraničí a porovnáám je s daty analyzovanými v této práci. V empirické části provedu statistickou analýzu dat pocházejících z výše již zmíněných šetření CVVM z let 2013 a 2014. Součástí této části bude i diskuse srovnávající zjištěné výsledky s dřívějšími výzkumy. V závěru vedle diskuse hlavních výsledků upozorním na omezení výzkumu a pokusím se naznačit některé možné implikace a možnosti rozšíření tohoto typu výzkumu do budoucna.

1 Teoretická východiska

Kvalita života označuje interdisciplinární, multidimenzionální a do jisté míry i kontroverzní kategorii materiálního a psychologického stavu jedince (Heřmanová 2012, s. 408-9). Může na ni být nahlíženo jak skrze objektivní ukazatele, tak skrze to, jak vlastní situaci sami tito jedinci vnímají. Termín subjektivní kvalita života tedy popisuje úroveň a způsob, jak je kvalita života vnímána samotným člověkem. To evidentně může, ale také nemusí odrážet úroveň různých objektivních kritérií používaných pro hodnocení kvality života na úrovni jednotlivců, domácností či sociálních skupin. V anglicky psané literatuře se setkáme s termíny jako např. *subjective well-being* (SWB), *happiness* či *life satisfaction*. V české odborné literatuře bývají tyto pojmy překládány jako subjektivní kvalita života, pocit štěstí či spokojenost se životem. Nejedná se sice zcela o synonyma (pochopitelně vždy záleží na konkrétním vymezení těchto termínů), ale často jsou tyto termíny jako synonyma používány. Subjektivní kvalita života je pojmem tak širokým, že mu různí autoři přikládají odlišné interpretace. Za nejpřesnější a zároveň stále nejvágnější označení lze považovat „*cítit se dobře, žít šťastný život*“ (White 2010, s. 160) či „*maximalizovat pozitivní pocity a minimalizovat negativní pocity*“ (Deci a Ryan 2008, s. 1).

Přístupy k subjektivní kvalitě života jsou rozličné a dají se také odlišně klasifikovat na základě odlišných kritérií. Zde použiji zjednodušující rozdělení na přístupy zdůrazňující mechanismy a faktory související s lidskou osobností (zejm. psychologické přístupy) a přístupy, které se zabývají významem faktorů spojených s vnějším prostředím.

1.1 Přístupy zdůrazňující „psychologické“ faktory

V této části popíšu psychologické přístupy k subjektivní kvalitě života, které zdůrazňují a rozebírají roli lidské osobnosti. Tradičně se tato pojetí subjektivní kvality života dělí na dva typy přístupů (Deci a Ryan 2008):

- Hedonistické, které subjektivní kvalitu života odvozují především od momentálního pocitu štěstí
- Eudaimonistické, které subjektivní kvalitu života vidí do značné míry nezávisle na momentálním emocionálním rozpoložení

Stejného rozdělení využívá i Ettema et al. (2001), kteří hovoří o pocitové/emoční (affective/emotional) stránce a rozumové (cognitive) stránce¹ subjektivní kvality života či podobně Veenhoven a Ehrhardt (1995), hovořící o pocitu štěstí (odpovídající hedonistickému pojetí) a spokojenosti s vlastním životem (odpovídající eudaimonistickému pojetí).

Mohlo by se zdát, že hedonistické pojetí je přirozenější, původnější a na nižší úrovni z důvodu svého kratšího časového horizontu. Avšak eudaimonistické pojetí má také dlouhou tradici, sahající k Aristotelovi, Jungovi, Maslowovi, pouze se v odborné literatuře související přímo s konceptem subjektivní kvality života začalo vyskytovat až od poloviny 90. let 20. století (Deci a Ryan 2008).

Pro eudaimonistické pojetí je klíčový pojem autonomie. Autonomie zahrnuje zejména schopnost rozhodovat se v určitých limitech nezávisle na vnějších okolnostech a do jisté míry toto vnější prostředí i ovlivňovat (Deci a Ryan 2008). Autonomie znamená možnost k výběru – nejedná se však o úplnou nezávislost na okolním prostředí. Uvedení autoři ji chápou jako nejvýznamnější složku vedoucí k sebeurčení a rozvoji vlastního ega. Pro Devina et al. (2008) hraje autonomie

¹ Označení „rozumová stránka“ používám z důvodu, že se vychází z činností řízených zejména rozumem, nezávisle na momentálních pocitech (u pocitové/emoční stránky)

především roli umožňující zapojit se do společenského života a rozličných aktivit, což dále zvyšuje subjektivní kvalitu života. Subjektivní kvality života lze podle nich dosáhnout především rozvojem svého okolí – což podtrhuje podstatu eudaimonistického pojetí.

Dalším důležitým pojmem je motivace. Waterman et al. (2008) dělí motivaci k vykonávání určitých aktivit na vnitřní (angl. *intrinsic*) a vnější (angl. *extrinsic*), což zhruba odpovídá výše uvedenému rozdělení na hedonistické a eudaimonistické pojetí subjektivní kvality života. Aktivitu s vnitřní motivací děláme pro aktivitu samé, nikoliv pro „vyšší cíle“ (osobnostní rozvoj apod.) vně těchto činností. To zároveň nevylučuje, že by takovéto aktivity neměly tyto vyšší cíle, pouze mohou být (pro eudaimonistické pojetí žádaným) doprovodným efektem. Pokud efekty aktivity nepřesahují hranice aktivity samotné, jedná se o čistě hedonistické pojetí subjektivní kvality života. Motivací dále dle stejných autorů (Waterman et al. 2008, s. 48) může být přímá smyslová potěcha vyhledávána primárně hedonisty (pocitová motivace - affective motivation), naopak eudaimonisté budou častěji participovat na „hlubších“ aktivitách pro rozvoj osobnosti (rozumová motivace - cognitive motivation). Pocitová motivace tedy znamená požitek, zájem a zanícení, plynutí děje², pocit sebe prezentace. Rozumová motivace pak zase sebeurčení a autonomii, rovnováhu mezi výzvami poskytovanými aktivitou a osobními schopnostmi, seberealizací, vykonávané úsilí. Samozřejmě je nutné podotknout, že pojetí eudaimonistické a hedonistické mají mezi sebou velmi silnou souvislost (Deci a Ryan 2008).

Vedle výše uvedeného významu motivace je též v literatuře zabývající se zdroji subjektivní kvality života diskutován význam aspirací. Příkladem je práce Appaduraie (2004). Dle něj nám již samotná schopnost aspirovat (nezávisle na jejím skutečném využití) zvyšuje subjektivní spokojenost. Tyto aspirace v závislosti na jejich komplexitě můžeme zařadit do tří úrovní:

² Tím je myšlena charakteristika aktivního využití času.

1. viditelné potřeby (konkrétní majetek, vztah...),
2. normativní struktury (být majetný, mít rodinu...) a
3. normativní kontexty vyššího řádu (smysl života, význam vztahů, orientace na hmotné statky...).

Appadurai (2004) přitom vyzníval, že subjektivní kvalita života roste se zabezpečením či umožněním splnění aspirací na vyšší (hlubší) úrovni z tří výše uvedených. Aspirace na první úrovni znamená vlastnit určitý statek. Na druhé úrovni již člověk aspiruje (má možnost) stát se majetným, což zahrnuje nejen vlastnictví daných statků, ale jistotu v jejich zajištění – což dále zvyšuje subjektivní kvalitu života. Na nejvyšší úrovni jedinec nejen vlastní dané statky či zabezpečuje určité potřeby (první úroveň) a má zajištěno toto vlastnictví, neboli získává určitý status a stává se součástí určité normativní struktury (druhá úroveň), tak vidí smysl předchozích dvou úrovní a má tedy skutečnou motivaci k jejich udržení a stává se ontologicky jistým ve svém jednání (třetí úroveň).

Koncept aspirace zajišťuje propojení mezi objektivní (měřitelné ukazatele) a subjektivní (osobní pocit) stránkou kvality života a popisuje mechanismus tohoto propojení. V případě rozdílů mezi těmito dvěma dimenzemi může být jeden z hlavních rozdílů právě v úrovni, na které jedinec aspiruje.³ To odlišuje koncept aspirace od výše zmíněných motivací, které se zaměřují pouze na vnitřní stránku subjektivní kvality života v rámci osobnosti jedince.

Podle jiných autorů je vyšší subjektivní kvalita života dosaženo, pokud lze dosáhnout osobních cílů (což odpovídá konceptu aspirace) a je jich reálně dosaženo (Pychyl a Little 1998). Čím rychleji a efektivněji je těchto cílů dosahováno, tím více ještě subjektivní kvalita života roste (MacLeod et al. 2008). To můžeme, stejně jako splnění ostatních zákonitostí, otestovat následně v analýze dat.

³ Relativně nižší subjektivní kvalita života, než by se dalo očekávat, může být způsobena právě nižší úrovní aspirace, tj. momentálním zabezpečením potřeb, ale nejistotě a nestabilitě, tím spíše neznalostí významu jejich zabezpečování.

Ryff (1989) popsal hlavní dílčí složky subjektivní kvality života, jejichž naplnění vede k růstu globální subjektivní kvality života, následovně:

- sebeúcta
- osobní rozvoj
- sounáležitost
- samostatnost
- osobní vztahy
- ovládnutí prostředí
- smysl života

Tyto kategorie jsou relevantní právě z důvodu vysvětlení role psychologických faktorů a reflexivity osobnosti jednotlivce při analýze podmínek reálných objektivních faktorů. Naplnění a zabezpečení určitých objektivních potřeb se projeví ve zvýšení subjektivní kvality života pouze při splnění těchto složek. Přesnou míru ovlivnění však v podstatě nelze změřit a analýzy tak zůstávají u dokumentace statistické závislosti, jak shrnu v podkapitole 2.2 *Dosavadní metody*. Propojení objektivních aspektů a subjektivních ukazatelů kvality života je v tomto případě žádoucí, avšak naráží na množství omezení a problémů zmíněných v rámci diskuse (*Omezení výzkumu*).

Již Démokritós pravil, že vhodné nastavení mysli předurčuje šťastný život člověka (Bostic a Ptacek 2001, s. 357). Diener et al. (1992 in Bostic a Ptacek 2001, s. 357) ukázali, že extrovertnost silně koreluje s pocitem štěstí – pravděpodobně nepřímo, skrze kumulativní mechanismy vznikající ve větších osobních sítích. Vyšší počet vztahů zvyšuje možnosti a tím pádem má člověk možnost svobodné volby. Rovněž Smith (1961 in Bostic a Ptacek, s. 357) hovoří o roli optimismu, emoční stability. Emmons a Diener (1985) také dokázali vliv pocitu kontroly nad situací (*internal locus of control*), která pozitivně ovlivňuje subjektivní kvalitu života. Gutiérrez et al. (2005) analýzou tzv. pětifaktorového modelu lidských vlastností dokázali pozitivní význam

extrovertnosti, otevřenosti k novým zkušenostem, zodpovědnosti a negativní korelaci psychických poruch. Individualismus ve společnosti se také ukázal jako pozitivním faktorem pro subjektivní kvalitu života, i pokud došlo k vyloučení vlivu proměnných příjmu, rovnoměrnosti příjmů, míry lidských práv, kulturní homogenity (Diener et al. 2009).

Pro přehlednější srovnání těchto výzkumů viz. Albuquerque (2012) či dřívejší De Neve a Cooper (1998). Proč se zde zabývám vlivem charakteru osobnosti, přestože tyto charakteristiky nelze na základě zde využitých dat sledovat? Může nám mnoho napovědět o skutečných příčinách variability subjektivní kvality života v pozdější analýze vlivů geografických proměnných.

1.2 Přístupy zdůrazňující faktory vně lidské osobnosti

Přístupy analyzující vliv charakteristik „vně“ osobnosti jedince na výslednou subjektivní kvalitu života jsou druhou větví diskusí v literatuře věnované subjektivní kvalitě života. Týkají se zejména analýzy jednotlivých složek subjektivní kvality života a jejich podílu na celkové subjektivní kvalitě života. Do této skupiny bude náležet i tato práce, také z důvodu omezené možnosti objektivní analýzy psychologických faktorů na základě dat, se kterými je pracováno (viz. kapitola 2.3 *Využitá data CVVM*).

Co se týče kvality života obecně, White et al. (2010, s. 163 a 169) rozlišují dvě úrovně kvality života – individuální a kolektivní, na nichž dále dělí aspekty do tří dimenzí (podobně jako u dílčích složek kvality života – *domain-specific subjective-wellbeing*) – materiální, sociální a osobní, přičemž na každou z nich lze nahlížet objektivně či subjektivně – do nichž spadají jednotlivé aspekty (viz. obrázky č. 1 a 2). Objektivní složka, neboli objektivně měřitelná složka odráží faktický stav věcí, na

něž jedinci reagují a reflektují ho v závislosti na vztahu se svým očekáváním, okolím a historickou zkušeností – to utváří kategorii spokojenosti.

Subjektivní dimenzí jsou v tomto významu myšleny jednak percepce své pozice ve společnosti vycházející z objektivních (materiálních a sociálních) daností, jednak z kulturních předpokladů a osobních hodnot. To, co ve skutečnosti hraje roli, nejsou objektivní statky, děje a vlastnosti, ale jejich vnímání skrze vlastní osobnost. Proto by i skutečným hodnocením kvality života měla být její subjektivní složka. Ira a Andráško (2007, s. 163) rozlišují podobně dvě hlavní složky subjektivní kvality života: kvalitu prostředí a lidské blaho.

Tabulka č. 1: Dimenze kvality života na individuální úrovni

Dimenze	Složka	Aspekty
materiální	objektivní	příjem a majetek
		zaměstnání, aktivity
		úroveň spotřeby
	subjektivní	spokojenost s příjmem a majetkem
		hodnocení vlastní životní úrovně ve srovnání s okolím
		hodnocení současné životní úrovně ve srovnání s minulostí
sociální	objektivní	společenská, politická a kulturní identita
		násilí, konflikt, bezpečnost
		vztahy se státem
		přístup ke službám
		sociální systém
		zdroje životního prostředí
	subjektivní	pocit bezpečí, respektu, diskriminace
		spokojenost s přístupem ke službám
		hodnocení poskytované podpory
		hodnocení kvality životního prostředí
osobní	objektivní	složení domácnosti
		vzdělání, znalosti, schopnosti
		tělesné zdraví, postižení
		osobní vztahy
	subjektivní	spokojenost se zdravím, vzděláním, znalostmi, schopnostmi
		sebehodnocení
		pocit odpovědnosti, moci
		důvěra
		víra

Zdroj: White et al. (2010), s. 163.

Tabulka č. 2: Dimenze kvality života na kolektivní úrovni

Dimenze	Složky	Aspekty
<i>materiální</i>	<i>objektivní</i>	úroveň příjmu, bydlení
		příležitosti k zaměstnání a životním podmínkám
		dostupnost informací a komunikace
		dostupnost služeb
		infrastruktura
		kvalita životního prostředí
	<i>subjektivní</i>	spokojenost lidí a hodnocení výše zmíněných aspektů
<i>sociální</i>	<i>objektivní</i>	vytváření komunit
		příslušnost k organizacím (církve, spolky, sporty, gangy)
		neformální setkávání
		vztahy komunit se státem
		násilí, zločin, bezpečnost
	<i>subjektivní</i>	spokojenost lidí a hodnocení výše zmíněných aspektů
<i>osobní</i>	<i>objektivní</i>	rozložení věku, úroveň zdraví, vzdělání
		složení domácností
	<i>subjektivní</i>	pojetí dobře fungující komunity/společnosti
		sebehodnocení komunity
		aspirace a obavy komunit
		úroveň spokojenosti
		vzájemná důvěra
		pocit odcizení či propojení ve vztahu k širší společnosti

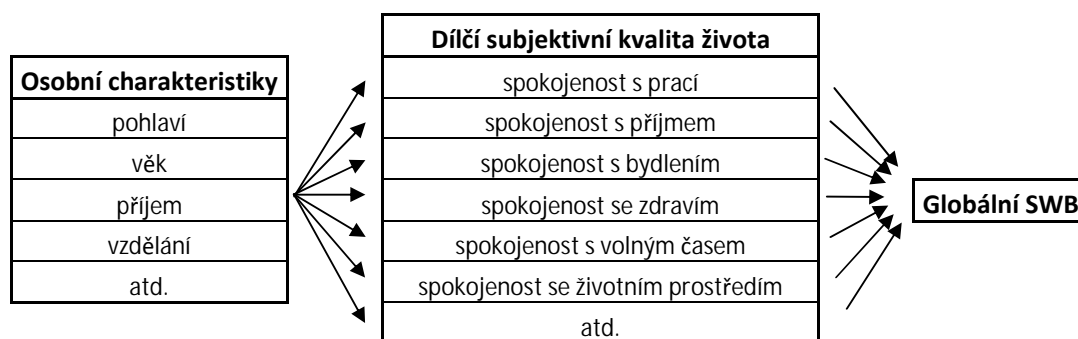
Zdroj: White et al. (2010), s. 169.

Každý ze zmíněných aspektů (v rámci objektivních i subjektivních složek) se liší ve svém geografickém rozložení, a proto je relevantní analyzovat jejich vlivy i prostorovou variabilitu. Ze zmíněných aspektů jsou pro geografii tedy relevantní víceméně všechny, zejména faktory kolektivní úrovně, poněvadž ty se týkají společnosti jako celku. Data CVVM jsou bohužel omezena svým zaměřením a tudíž nelze postihnout všechny relevantní aspekty, které by mohly mít vliv na subjektivní kvalitu života.

Jedním z náhledů na subjektivní kvalitu života je klasifikace do dvou úrovní (van Praag et al. 2003): dílčí subjektivní kvalita života vztahující se k určité aktivitě (domain-specific) a globální, celková subjektivní kvalita života skládající se z dílčích subjektivních kvalit života (global). Každá ze složek (aktivit) lidského života,

jak můžeme vidět v grafu č. 1 – spokojenost s prací, financemi, domácností, zdravím, volným časem, životním prostředím – má svůj vliv na globální subjektivní kvalitu života. Tento efekt může být krátkodobý či dlouhodobý (van Praag et al. 2003). Při analýze bude hrát roli i změna v dílčí subjektivní kvalitě života, protože ovlivní konečný výsledek globálního ukazatele a zároveň je často snáze identifikovatelná.

Obrázek č. 1: Souvislost mezi osobními charakteristikami, dílčími subjektivní kvalitami života a globální subjektivní kvalitou života

Zdroj: van Praag et al. 2003 (s. 33)

1.2.1 Zjištěné podmíněnosti

Jedním z prvních exaktních výzkumů podmíněností subjektivní kvality života byla práce Warnera Wilsona (1967), který definoval prototyp „šťastného člověka“ – mladý, zdravý, vzdělaný, s vysokým příjmem, v manželském svazku, sebevědomý, a nebylo významné, zda se jednalo o muže či ženu.⁴ Dále byly v jiných výzkumech zjištěny mnohé faktory, jejichž vliv na výslednou subjektivní kvalitu života byl empiricky potvrzen. Zde podávám jejich stručný a nezbytně selektivní přehled.

Zdravotní stav

Zdravotní stav se ukazuje jako jeden z nejvýznamnějších faktorů (Borooah 2006). Souvisí zcela úzce s osobností člověka a zároveň podporuje schopnost a možnost

⁴ Mezi „psychologické“ faktory zařadil poté extrovertnost a optimistický přístup.

účastnit se na aktivitách, jak bylo zmíněno výše. Taktéž se jedná o jeden z hlavních projevů interakce jedince s vnějším prostředím (Diener et al. 1999).

Vzdělání

Vzdělání, i v případě, že je statisticky kontrolováno příjmem, má velmi silnou pozitivní roli při utváření výsledku subjektivní kvality života – mezi řadou jiných prací to potvrdili např. i Hayo a Seifert (2002).

Pohlaví

U pohlaví je vliv sporný – Borooah (2006) či Di Tella et al. (2001) ukazují na vyšší subjektivní kvalitu života u žen, naopak Alesina et al. (2004) na opačný efekt pohlaví.

Věk

Věk vykazuje z hlediska vztahu se subjektivní kvalitou života U-křivku, s nejnižším bodem 40-46 let věku (Ferrer-i-Carbonell 2005, s. 1009), v průběhu života subjektivní kvalita života klesá (Hayo, Seifert 2002). Lze očekávat, že s růstem věku se budou snižovat hodnoty ukazatelů zaměřených na emoce či aktuální pocit štěstí a naopak zvyšovat hodnoty u charakteristik spokojenosti se životem a jeho naplnění (Diener et al. 1999). Bohužel v těchto analýzách nedošlo k rozlišení mezi vlivy mezigeneračními způsobenými vnějšími faktory⁵ a vlivy vztahujícími se k charakteristikám a podmínkám osobním.

Rodinný stav

Nižší subjektivní kvalita života byla zjištěna u rozvedených nebo ovdovělých (Hayo a Seifert 2002). Naopak vysokou hladinu subjektivní kvality života mají lidé v manželském svazku, zejména v období zhruba do 5 let po svatbě (Diener et al. 1999).

⁵ Můžeme sem zařadit změnu politického režimu, odlišná výchova v jiném historickém období apod.

Politická orientace

Z hlediska politické orientace se v západní Evropě ukazují liberálové méně šťastní než konzervativci (Kozarynet et al. 2014), v Německu zase pravice smýšlející lidé šťastnější (D'Ambrosio, Frick 2004).

Víra

Ukazuje se, že lidé nábožensky založení či deklarující víru, nezávisle na konkrétním náboženství, mají vyšší hladinu subjektivní kvality života (Alesina et al. 2004, Borooah 2006).

Zaměstnání a nezaměstnanost

Šťastnější by podle existující literatury v průměru měli být zaměstnaní, dále studenti a ženy žijící v domácnosti (Borooah 2006, Hayo a Seifert 2002). Funguje zde mechanismus poměrování jedince s referenční skupinou, který způsobuje vyšší relativní subjektivní kvalitu života, pokud v této referenční skupině jsou lidé s nižší pozicí v zaměstnání – podobně to platí i o příjmu či částečně vzdělání.

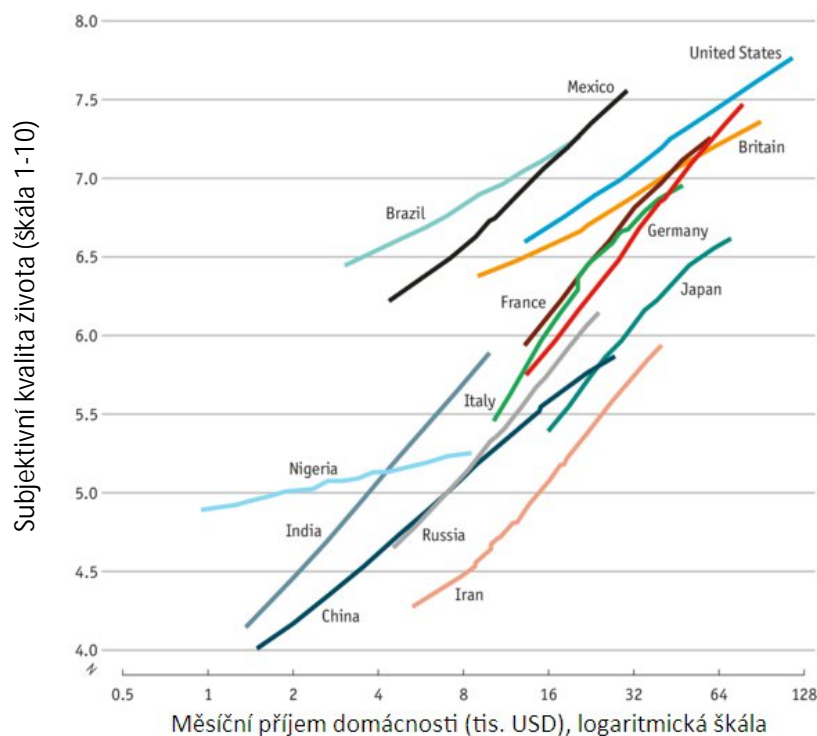
Nezaměstnaní lidé vykazují s ohledem na principy zmíněné v kapitole 1.1 týkající se psychologických faktorů – nedostatek kontroly nad vlastním životem, nedosahování osobních cílů, bez schopnosti těchto cílů kontinuálně dosahovat – nižší subjektivní kvalitu života. Vykazují vyšší míru sebevražednosti a projevují se vyšším životním stresem a nemožností zvládat základní životní situace (Diener et al. 1999). Míra nezaměstnanosti celé společnosti má všeobecně silně negativní vliv, zejména v zemích s vyšší mírou nezaměstnanosti (Stanca 2010).

Ekonomická úroveň (příjem) domácností

Jak můžeme vidět na obrázku č. 4, s rostoucím příjmem domácnosti roste i subjektivní kvalita života jimi vykazovaná. Zároveň bude docházet ke snižování vlivu příjmu u skupin bohatších – v situacích, kdy již má jedinec zajištěny základní potřeby a další navýšení pouze v omezené míře zvýší jeho skutečný blahobyt (Diener et al. 1999). Zároveň u vyšších příjmových skupin nedochází k vyšší

subjektivní kvality života proto, že lidé se adaptují na zvýšení příjmu, dostávají se do tzv. „příjmového žentouru“, vzhledem k tomu, že se zvýšením příjmu se zvyšují i jejich očekávání a aspirace (Večerník 2012).

Obrázek č. 2: Subjektivní kvalita života v závislosti na příjmu domácnosti napříč různými příjmovými skupinami v různých zemích

Zdroj: Economist (2013) dle Stevenson a Wolfers (2013)

V ohledu k diskusi vztahu mezi úrovní příjmu domácností a subjektivní spokojeností je i zde zdůrazňováno, že respondenti často své soudy o vlastní spokojenosti odvozují na základě porovnání vlastní situace s určitou referenční skupinou. Subjektivní spokojenost se životem u respondentů s určitou úrovní příjmu může být dosti odlišná v závislosti na tom, jak bohaté jsou ostatní domácnosti v jejich okolí. Pokud je tedy referenční skupina bohatší (či vnímána daným respondentem jako bohatší) než daný respondent, dá se očekávat nižší subjektivní kvalita života a naopak. Růst osobního příjmu se nicméně v jiném průzkumu dokonce ani neprokázal jako statisticky průkazný v krátkém období ve výzkumu Dienera et al. (2009).

White et al. (2010) pochybují o tom, že zejména chudší mají dostatek energie, aby pečovali o svůj blahobyt jen za účelem toho, aby se „cítili dobře“. Druhý bod kritiky je částečně protichůdný – i lidé materiálně méně zabezpečení se mohou cítit spokojeni se svým životem a tak by se mohlo zdát, že nepotřebují hospodářský rozvoj, zvyšování svých možností a životní úrovně skrze nabývání majetku.

Ekonomická úroveň dané společnosti

Efekty ekonomické úrovně sledované na úrovni domácností je třeba odlišovat od efektů ekonomické úrovně dané společnosti na její průměrnou subjektivní kvalitu života. Jeden z prvních kvantitativních výzkumů tohoto vztahu provedl Easterlin (1974), když sledoval vliv hospodářské úrovně země (měřeno HDP/obyv.) na subjektivní kvalitu života. Poměrně přesvědčivě se mu podařilo prokázat pozitivní vztah na řádovostní úrovni zemí, ovšem jen ve skupině zemí s nízkým a středním příjmem. Další růst HDP/obyv. se již neprojevil na růstu subjektivní kvality života. Ukázal tak, že zvýšení ekonomické úrovně země neznamena nutně zvýšení subjektivní kvality života (Kacapyr 2008, s. 402) – blíže Easterlin (2001). Diener et al. (1999) zmiňují ještě jeden významný vliv, že růst ekonomické úrovně nemusí být příčinou zvyšující se subjektivní kvality života, ale pouze jedním z následků demokratické společnosti a svobodné ekonomiky, které jsou skutečným determinantem.

Sociální kapitál

Dalším významným determinantem je dle Bjørnskova (2003) sociální kapitál – konkrétně všeobecná důvěra, zapojení občanské společnosti a nízká míra korupce – její významný vliv potvrzují i Lin et al. (2014). Jinak to definoval Kroll (2008), který zjistil vysokou roli tzv. strukturálního sociálního kapitálu (aktivita ve spolcích) a menší roli tzv. kognitivního sociálního kapitálu (všeobecná důvěra), naopak vliv tzv. spojujícího sociálního kapitálu (*linking social capital* – důvěra v instituce) se neprokázal. U bohatších zemí je role sociálního kapitálu mnohem silnější, na druhou stranu u zemí s nízkým a středním příjmem spíše převažuje význam

ukazatelů HDP na obyv., míry nezaměstnanosti a nerovnosti příjmů (Puntscher et al. 2008). Výzkum sociálního kapitálu na vzorku evropských regionů NUTS 2 provedl Puntscher et al. (2014). Ram (2010), který využíval zástupnou proměnnou všeobecnou důvěru, neprokázal významnější vliv na subjektivní kvalitu života.

Kulturní rozdíly

Dle White et al. (2010) existuje značná souvislost osobní subjektivní kvality života s individualismem, který je inherentní pro západní kulturu a o to méně vlastní kulturám ostatním. Lze předpokládat, že příslušníci kultury zakládající si na osobní prosperitě budou tuto kategorii hodnotit pozitivněji.

Role fyzického prostředí

Brereton (2008) na vzorku irských obcí ukázal, že spokojenější lidé bývají v oblastech, kde nefouká, je teplejší podnebí, na pobřeží, s blízkostí regionálního letiště, či mezinárodního letiště v dosahu 30 - 60 km a které nemá hlavní silnici ve vzdálenosti do 5 km. Temelová a kol. (2011) ukazují na nižší subjektivní kvalitu života ve venkovských, zejména periferních oblastech z důvodu omezené dostupnosti za službami či zaměstnáním.

Ve vyšších budovách se cítí lidé méně šťastní, je zde vyšší výskyt psychických onemocnění, méně propojení s komunitou, snížený pocit ovládání svého okolí, bezpečí. Přehled dosavadních výzkumů poskytují Evans et al. (2003). Ve vesnicích východní a jižní Evropy včetně ČR je efekt na výslednou subjektivní kvalitu života negativní (Shuckmith et al. 2007). Naopak Hayo a Seifert (2002) ukazují, že vyšší subjektivní kvalita života je u menších sídel (Hayo, Seifert 2002).

Binder, Coad (2011) rozšiřují výše zmíněné analýzy v tom směru, že identifikují rozdílnost vliv determinantů se může lišit s odlišnou výší subjektivní kvality života, jako například zjištění, že u méně šťastných hraje vzdělání pozitivní roli, u více

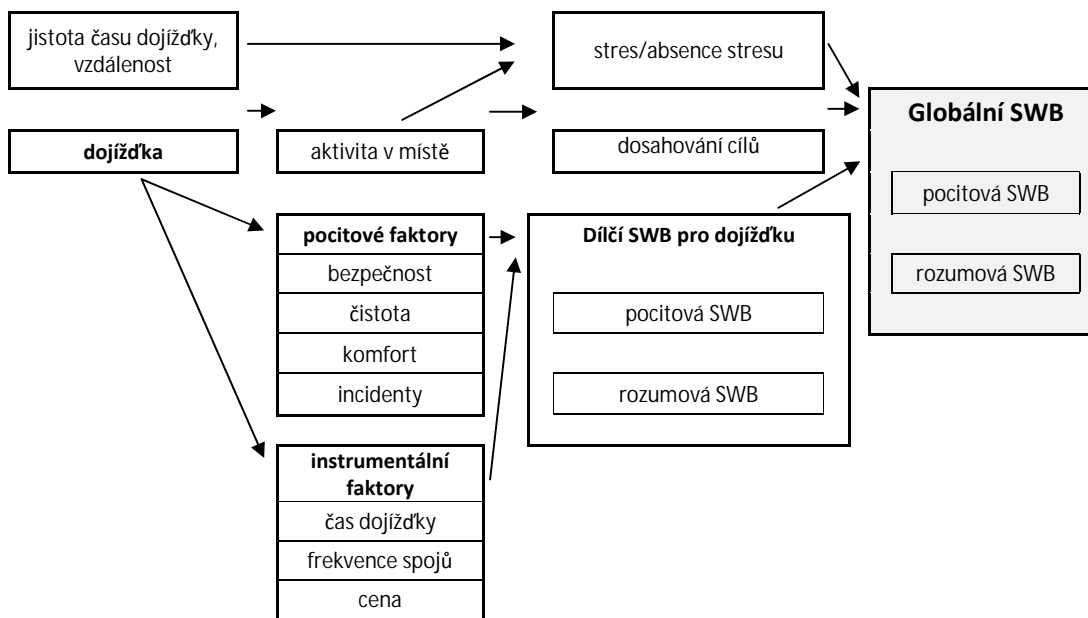
šťastných naopak negativní či že s růstem subjektivní kvality života klesá význam příjmu, zdravotního stavu a společenských faktorů.

1.2.2 Příklad: Vlivy prostorové mobility

Zde se pokusím detailněji rozebrat příklad vlivu prostorové mobility na subjektivní spokojenost. Je to relevantní jednak proto, že prostorová mobilita je typicky geografickým fenoménem a dále proto, že data využitá v empirické části této práce obsahují několik proměnných, které se k prostorové mobilitě respondentů váží.

Roli prostorové mobility ukazuje Hägerstrand (1970), jenž tvrdí, že dostupnost dopravních možností a jejich omezení (constraints) v časoprostoru determinují vykonávané aktivity. Jinými slovy, schopnost přepravovat se v prostoru umožňuje vykonávat další aktivity (Ettema et al. 2010). To velmi souvisí s eudaimonistickým konceptem autonomie (Ryff 1989, viz. výše), možnosti vybírat si mezi více možnými aktivitami. Člověk s větší autonomií dle tohoto konceptu bude vykazovat vyšší subjektivní kvalitu života. V tomto smyslu bychom tedy mohli očekávat, že prostorová mobilita bude pozitivně ovlivňovat subjektivní spokojenost. Tradiční teoretické přístupy prostorové mobility jako *conventional trip distribution* (Papacostas a Prevedouros 1993) nebo *destination choice models* (Barnard 1987, Jones 1978) ovšem pracují pouze s užitekem z aktivit v cíli. Cesta ale znamená vždy určité náklady, které musí být převýšeny užitekem v cíli, jinak se cesta neuskuteční. Je také třeba poukázat i na další možné negativní efekty – vedle již zmíněných nákladů na dopravu např. také význam času stráveného cestováním, vnímání rizika dopravních nehod atd. Hypotéza o povaze celkového vztahu mezi prostorovou mobilitou a subjektivní spokojeností se životem tedy nemůže znít jednoznačně. Popisované vlivy i další podmíněnosti globální subjektivní kvality života shrnuje následující obrázek č. 5.

Obrázek č. 3: Mechanismy vlivu dojížděky na dílčí a tzv. globální subjektivní kvality života (SWB)

Zdroj: Ettema et al. 2010, s. 728

Proto byly tradiční modely rozšířeny a nechápou prostorovou mobilitu již jako výhradně prostředek k dosahování určitých aktivit, ale i jako cíl (Mokhtarian a Salomon 2001):

1. užitek z aktivit v cíli
2. užitek z aktivit během cesty (nebo z absence těchto aktivit, tj. odpočinek)
3. užitek z cesty samotné

Body 2 a 3 vyvolávají tzv. nadbytečné cestování, které není ekonomicky racionální, pokud budeme předpokládat, že jedinec chce pouze zabezpečit potřeby v cíli. Příčiny tohoto nadbytečného cestování mohou být např. hledání pestrosti, zvědavost, či prostý užitek z cesty. Paradoxně, někdy potřeba cesty vyvolá až sekundárně hledání cíle.

Jeden z příkladů konkrétní analýzy přináší práce Smitha (2013). Ten v prostředí amerického Seattlu vypočítával v průměru lehce pozitivní užitek z dojížděky, zejména z cesty na kole a pěšky. Zbylé dopravní prostředky zůstaly bez efektu – ať už se jednalo o dojížděku autem, vlakem či MHD. Vyšší doba dojížděky nezpůsobila změnu dílčí subjektivní kvality života u kola a MHD, ale při dojíždění autem již byla negativní. Dojížděka na kole má silný vliv na globální subjektivní kvalitu života, pozitivní užitek z dojížděky MHD a autem nemá vliv. Různé aspekty dojížděky ovlivňují globální subjektivní kvalitu života – jistota přesného příjezdu, stres, zrudnění/vzrušení, dosažení očekávání, snadnost cesty (Smith 2013).

Při porovnání vztahu mezi bydlením, zaměstnáním a nutností dojížděky ukázali Stutzer a Frey (2008), že dojížděka probíhá, pokud růst nákladů na dojížděku je menší než růst užitku ze zaměstnání a růst užitku z bydlení. Na to naráží tzv. paradox dojížděky, při němž delší dojížděka (tj. vyšší náklady na dojížděku) často není kompenzována lepším bydlením či zaměstnáním (tj. růstem užitku). Proč k tomuto paradoxu dochází? Model nebral v úvahu sekundární benefity rodině/domácnosti, neschopnost přizpůsobit se změnám (transakční náklady), špatný odhad nákladů na dojížděku (např. člověk se neadaptuje na stres, jak plánoval) a neochotu lidí měnit nastalou situaci (neupřímnost, malá vůle, obava ze ztráty zaměstnání).

Co se týče vlivu migrace, dle Stillmana et al. (2013) lidé migrující ze svého rodiště (na příkladu Tonga – Nový Zéland) zaznamenávají růst životní úrovně (objektivní kvality života), ale subjektivní kvalita života se mění jen v určitých ohledech – nedochází však k růstu pocitu štěstí. U rodinných příslušníků, kteří zůstávají doma, subjektivní kvalita života dokonce klesá.

Výše uvedený příklad měl za cíl ukázat, že ne vždy je zamýšlený užitek tím skutečně realizovaným a že dochází k mnoha na první pohled neracionálním volbám. Zároveň měl za cíl ukázat, že materiální obohacení díky prostorové mobilitě nemusí nutně

zvýšit kvalitu života, zejména pokud jedinec nevezme v úvahu všechny možné důsledky a nejistotu vycházející z variability ekonomické situace či psychologických faktorů. Některá tato tvrzení můžeme otestovat i na základě dat analyzovaných v této práci.

2 Data a metody

V této části se zaměřím jednak na základní nastínění některých metod využívaných v empirických výzkumech subjektivní kvality života a některých zdrojů dat. Důležitou součástí je i popis datového souboru, který je využit dále v empirické analýze CVVM (2013c, 2014d) včetně základní deskripce proměnných subjektivní kvality života.

2.1 Měření kvality života

Stejně jako má svou objektivní i subjektivní stránku kvalita života, i její měření lze provést formou sledování objektivních faktorů či subjektivními ukazateli vnímané kvality života. Tradičně bylo obvyklejší využití objektivních ukazatelů, ale v současnosti se výzkum rozšířil i na měření pomocí ukazatelů vnímané spokojenosti. Večerník (2012) podává přehled vývoje těchto ukazatelů v průběhu druhé poloviny 20. století: V analýze kvality života byly nejprve vytvářeny modely zahrnující více objektivních faktorů dohromady. Mezi ně patří *životní podmínky* (Erikson a Aberg 1987), *kvalita života* (Campbell, Converse, Rogers 1976) či *schopnosti a možnosti* (angl. *capabilities*) (Sen 1992); dále kompozitní ukazatele *Measure of Economic Welfare* (Nordhaus, Tobin 1973), *Index of Sustainable Economic Welfare* (Daly, Cobb 1989) či známý *Human Development Index* (HDI), propagovaný a využívaný dodnes Organizací spojených národů.

2.2 Měření subjektivní kvality života

Druhou větví jsou právě ukazatele subjektivní spokojenosti. Například Fitoussi, Sen a Stiglitz vypracovali na pokyn francouzského prezidenta N. Sarkozyho v roce 2008 doporučení, jak měřit skutečný blahobyt. Tím je *„sledovat také majetek, zdůraznit optiku domácností, věnovat více pozornosti rozdělování příjmů a bohatství, a také obohatit příjmové indikátory o netržní aktivity. ‘Hédonické zkušenosti’ a další subjektivní aspekty kvality života by měly být závazně zjišťovány ve velkých statistických šetřeních.“* (Večerník 2012, s. 293) Tento přístup vychází z předpokladu, že je odlišný očekávaný užitek (shodný pro všechny a objektivně měřitelný) a zažitý užitek (závisející na jednotlivci a okolnostech) (Večerník 2012, s. 294).

Veenhoven (1995) při diskusi přístupů k měření subjektivní kvality života zmiňuje tři možnosti chápání subjektivní kvality života případnými respondenty:

- srovnávání současného stavu s osobním ideálem
- srovnávání současného stavu s všeobecně uznávaným ideálem
- srovnávání současného stavu s určitými životními standardy

V závislosti na chápání potom budou vycházet odlišně i výsledky. V prvním případě bude pravděpodobně rozložení obdobné po celém světě s poměrně malými rozdíly. Ve druhém případě bude rozložení rovněž zhruba podobné, naopak ve třetím případě poté budou velké rozdíly mezi jednotlivými státy.

Veenhoven (2015) dále spravuje databázi způsobů a otázek, jakými lze měřit subjektivní kvalitu života (<http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl>). Obvykle jsou tyto postupy děleny (Krüger 2007) na jedno-otázkové a ty kombinující více otázek. Jedna otázka obvykle směřuje na zjištění tzv. globální spokojenosti se životem, zatímco větší počet otázek sleduje více proměnných, resp. aspektů subjektivní kvality života či její dynamiky např. v čase. Je pochopitelné, že více-otázkové přístupy nám přinesou detailnější a úplnější pohled na sledovaný fenomén.

Na druhou stranu výzkumy využívající jednu či několik málo otázek jsou z hlediska realizace jednodušší a je tak i lehčí shromáždění dat rozsáhlejších souborů respondentů. Použitá data pro tuto práci zjišťují pouze dvě otázky týkající se subjektivní kvality života. Ačkoliv tato data nepostačují proto pro hodnocení řady různých aspektů subjektivní spokojenosti, umožňují nicméně základní srovnání úrovně subjektivní spokojenosti v rámci daného vzorku respondentů.

Mezi výše uvedené více-otázkové přístupy a na nich založené kompozitní ukazatele můžeme zařadit Dienerův *Satisfaction with Life Scale* (1985) či *Personal Wellbeing Index* (Cummins 2009). Waterman et al. (2008) používá tzv. *Personally Expressive Activities Questionnaire* (PEAQ). Ten rozlišuje mezi hedonistickou a eudaimonistickou subjektivní kvalitou života, pomocí korelace s existencí určitých motivujících faktorů pro dané aktivity – jedná se tedy o měření dílčích (*domain-specific*) subjektivních kvalit života s pokusem o následnou syntézu v globální subjektivní kvalitu života.

Puntscher et al. (2014) zpracovávající *European Values Survey* 2008 využili metodu analýzy hlavních komponent (PCA) s rotací Varimax za účelem analýzy podobností mezi jednotlivými proměnnými, přičemž vznikly 4 komponenty sdružující některé z proměnných. Dále zařazují kontrolní proměnné (HDP na obyvatele, míra nezaměstnanosti, region transformující se/Skandinávský, venkovský/městský), které by mohly mít skrytý vliv na původní zjišťované nezávisle proměnné (příjem, rodinná situace respondentů a vlivy vnějšího prostředí). Borooah (2006) zpracovávající data *World Values Survey* zase využívá metodu logit ordinálního regresního modelu pro analýzu vlivu několika kategoriálních i spojitých proměnných. Ordinální regresní model se zařazením kontrolních proměnných bude vhodný i pro analýzu dat CVVM v této práci vzhledem k povaze sledovaných dat.

Jedním ze známých zdrojů informací o subjektivní kvalitě života ve světě je *World Values Survey* (2014). Jde o extenzivní průzkumy, které již od roku 1981 monitorují jednotlivé aspekty vnímání lidského života a názorová rozpolezení.

Doposud toto šetření proběhlo v šesti vlnách, zatím poslední v letech 2010 - 2014. V této vlně bylo dosaženo zhruba 85 000 respondentů z 57 zemí. Ve čtvrté vlně v letech 1999 - 2002 bylo osloveno 113 000 respondentů z 80 zemí. Co se týče subjektivní kvality života, v tomto výzkumu se jí dotýká hned několik dotazů:

„V10. Taking all things together, would you say you are...very happy – not at all happy“⁶

„V23. All things considered, how satisfied are you with your life as a whole these days? Using this card on which 1 means you are “completely dissatisfied” and 10 means you are “completely satisfied” where would you put your satisfaction with your life as a whole?“⁷

Dále je zde několik zástupných či příbuzných dotazů, z nichž lze sekundárně usuzovat o stavu subjektivní kvality života. Tyto dotazy se týkají důvěry ve své okolí, spokojenosti se zdravím, finanční situací či osobních vlastností. U těchto dotazů lze předpokládat vyšší korelaci se subjektivní kvalitou života než se skutečnou objektivní situací.

European Values Survey (2011) je celoevropský průzkum, který probíhá jednou za devět let již od roku 1981. V zatím poslední, čtvrté, vlně v roce 2008 bylo osloveno zhruba 70 000 respondentů ze 47 evropských zemí a závislých území. Otázka na subjektivní kvalitu života přitom zněla:

„Když zvážíte všechny okolnosti, řekl(a) byste, že jste... “ (velmi šťastný – velmi nešťastný, škála 1-4)

Jak můžeme vidět, ve všech výše zmíněných případech se dotaz týká globální subjektivní kvality života. V některých případech jsou však dotazy mířeny spíše na momentální pocit štěstí či psychické rozpoložení (což by mířilo spíše na hedonistické

⁶ Česky: „Vezmete-li v úvahu všechny okolnosti, řekl(a) byste, že jste... velmi šťastný/a – vůbec ne šťastný/a“

⁷ Česky: „Vezmete-li v úvahu všechny okolnosti, jak jste spokojen(a) se svým životem v těchto dnech? Použijte tuto kartu, na které 1 znamená „zcela nespokojen/a“ a 10 znamená „zcela spokojen/a“, kam byste zařadil/a spokojenost se svým životem jako celkem?“

pojetí) a v jiných zase na celkovou spokojenost se svým životem (což spíše směřuje na eudaimonistické pojetí).

Pro zachycení odpovědi na otázky týkající se subjektivní kvality života je často využívána Likertova škála. Poprvé pro tento účel byla využita Dienerem et al. (1985), kde byla 7-bodová od *strongly disagree* až po *strongly agree*.

2.2.1 Výzkumy v ČR

Večerník (2012) podává přehled výzkumů subjektivní kvality života, které proběhly na území ČR. Konaly se zde průzkumy *World Values Survey* (od 1990) i *European Values Survey* (od 1991), dále *New European Barometer* (1991) a již zmíněný Hayo a Sefert (1991-1995). Dále agentura ISSP (2002-2003) zjišťovala osobní spokojenost a EU Eurofond prováděl výzkum *European Quality of Life Survey* (2003, 2007).⁸ Od roku 2001 probíhá každoročně průzkum *Eurobarometer*.⁹ Dále bylo provedeno několik průzkumů *European Social Survey*.¹⁰ Večerník nabízí i časové srovnání výsledků přepočtených na škálu 1-10.

⁸ Otázka zní: „Když zvážíte všechny okolnosti, jak byste řekl(a), že jste šťastný/á?“ (škála 1-10)

⁹ Otázka zní: „Řekl(a) byste, že jste celkově se svým životem...“ velmi spokojen – velmi nespokojen (škála 1-4)

¹⁰ Otázka zní: „Když vezmete v úvahu všechny okolnosti, jak byste řekl(a), že jste šťastný(á)?“ (škála 0-10)

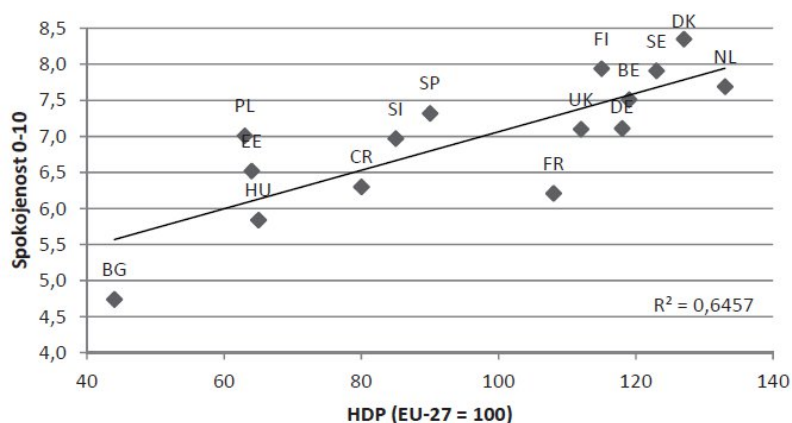
Tabulka č. 3: Měření subjektivní kvality života v ČR

Rok	Původní stupnice odpovědi				Odpovědi přepočtené na škálu 1-10			
	<i>EVS</i> (1-4)	<i>EQLS</i> (1-10)	<i>ESS</i> (0-10)	<i>Eurobarometer</i> (1-4)	<i>EVS</i>	<i>EQLS</i>	<i>ESS</i>	<i>Eurobarometer</i>
1991	2,81				6,01			
1999	2,96				6,33			
2000								
2001				2,84				6,12
2002				2,84				6,11
2003		7,21	6,45	2,73		6,90	6,45	5,82
2004			6,54	2,82			6,54	6,01
2005				2,92				6,30
2006				2,93				6,31
2007		7,50	6,85	2,94		7,22	6,85	6,32
2008	3,01			2,93	6,44			6,31
2009				2,94				6,31
2010			6,40	2,87			6,40	6,15
2011				2,90				6,23

Zdroj: Večerník (2012, s. 301)

Průměrná hodnota subjektivní spokojenosti se životem naměřená výzkumem CVVM (2013c, 2014d) – viz níže popis dat – odpovídá 6,52 a je tedy mírně vyšší, než by se dalo očekávat podle dat *Eurobarometru* (2010: 6,15, 2011: 6,23) a srovnatelná s *European Social Survey* (2010: 6,40). Tento rozdíl může být dán jak odlišným rokem měření, tak zejména odlišným směřováním otázky. Zatímco u *Eurobarometru* se zjišťuje spokojenost, u *ESS* poté štěstí. To odpovídá i otázce SN.1 u výzkumu CVVM. V evropském srovnání se jedná o hodnoty průměrné viz. následující graf.

Obrázek č. 4: Srovnání subjektivní kvality života mezi zeměmi Evropy v závislosti na HDP v roce 2010

Zdroj: HDP - Eurostat 2011; Spokojenost – ESS, Round 5, 2010.

Zdroj: Večerník (2012, s. 303)

Dle výzkumu World Values Survey patří Česká republika mezi země lehce pod průměrnou hodnotou ukazatele subjektivní kvality života (Medrano 2009). Zároveň však po Jižní Koreji vykazuje vůbec nejvyšší nerovnost v jeho hodnotách.

2.3 Využitá data CVVM

Data využitá pro empirickou analýzu této diplomové práce byla sbírána agenturou CVVM v rámci dvou celorepublikových šetření 25. listopadu – 2. prosince 2013 (1 023 respondentů) a 20. října – 3. listopadu 2014 (1 076 respondentů). Celkem tedy data zahrnují údaje od 2 100 respondentů starších 18 let včetně. Byli vybráni na základě kvótního výběru dle krajů, velikostní kategorie obce, pohlaví, věku a vzdělání. Níže jsou uvedeny jednotlivé kapitoly pokládaných otázek (celkem 264 proměnných):

1. Spokojenost se životem
2. Názory českých občanů na výuku zeměpisu na školách a význam geografie jako vědního oboru

3. Představy českých občanů o ideálním bydlení
4. Dojíždění do zaměstnání
5. Postoje k cizincům žijícím na území ČR
6. Postoje českých občanů ke svému kraji
7. Postoje českých občanů k rodičovství
8. Postoje českých občanů ke změnám v české krajině a k zemědělství
9. Demografické charakteristiky

Spokojenost se životem

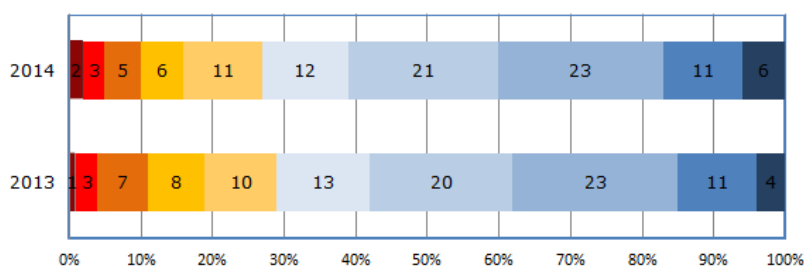
V kapitole týkající se spokojenosti se životem byli respondenti dotazováni na dvě otázky týkající se subjektivní kvality života, které pro tuto práci poslouží jako závisle proměnné. Vybírám je za účelem analýzy podmíněností subjektivní kvality života, což je hlavním cílem práce. První z ukazatelů odráží vztahování jedince ke svým osobním ideálům a minulosti, druhý z ukazatelů vztahování situace jedince k všeobecným standardům a svému okolí, dle pojetí Veenhovena (1995, viz. výše). Stejně jako ve výše zmíněných příkladech i toto šetření využívá otázky na globální subjektivní kvalitu života za využití Likertovy škály.

2.3.1 Spokojenost se životem: otázka SN. 1

(SN. 1: „*Pokuste se zvážit všechny možné okolnosti a ohodnoťte, jak jste v současnosti spokojen se svým životem.*“)

Tento základní ukazatel spokojenosti se životem by měl být determinován právě výše zmíněnými objektivními faktory a osobním názorem respondenta na jejich stav (ve srovnání s minulostí, očekáváním, okolím). Měl by odrážet momentální situaci jedince a společnosti v čase a prostoru.

Obrázek č. 5: Spokojenost se životem (SN.1) v roce 2013

Poznámka: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Databáze 2013, 25. 11. – 2. 12. 2013, 1023 respondentů starších 18 let a Databáze 2014, 20. 10. – 3. 11. 2014, 1076 respondentů starších 18 let, osobní rozhovor.

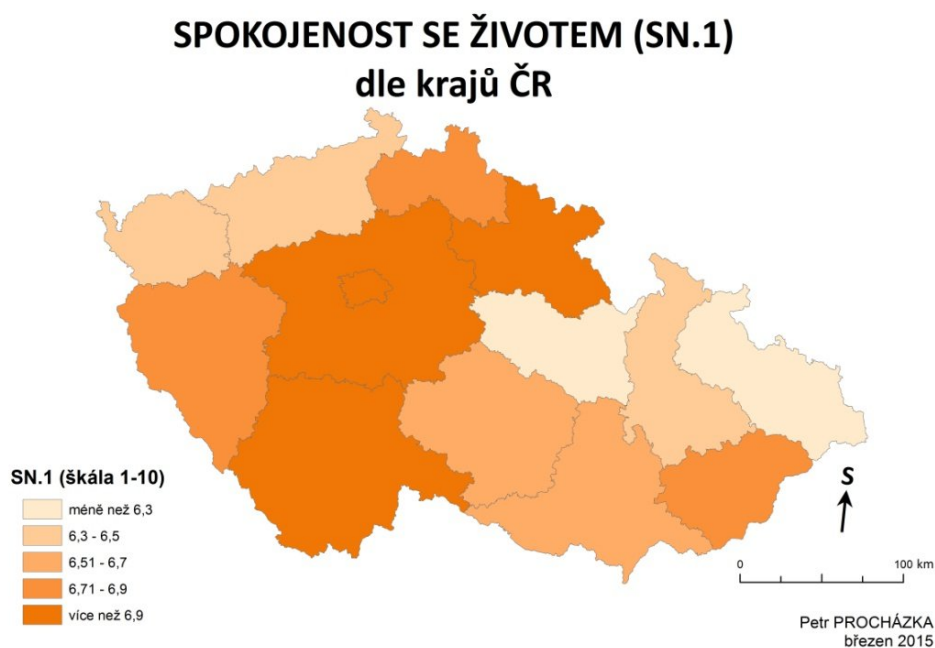
Zdroj: CVVM (2013a)

škála 1-10, 0 = bez odpovědi, 99 = neví

modus 8, průměr 6,52, $\sigma=2,09$

počet platných odpovědí

Obrázek č. 6: Spokojenost se životem (SN. 1) dle krajů ČR

Zdroj: CVVM (2013c, 2014d)

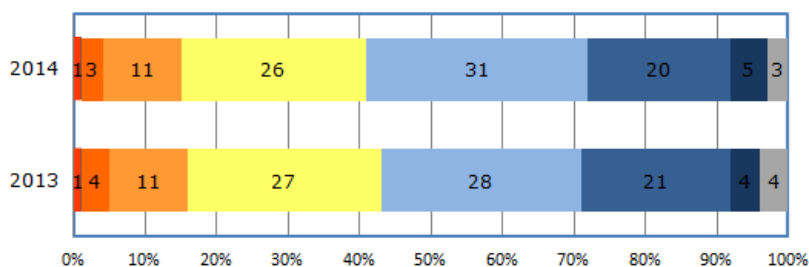
Jak můžeme vidět, nejvyšší hodnoty v geografickém rozložení ukazatele SN.1 dle krajů jsou mezi Prahou, Hradcem Králové, Českými Budějovicemi, Libercem a Plzní, relativně vysoké jsou také na jižní Moravě. Naopak vůbec nejnižší jsou v Pardubickém a Moravskoslezském kraji.

2.3.2 Pocit štěstí ve srovnání s okolím: otázka SN. 2

(SN. 2: „Jak šťastný si připadáte ve srovnání s lidmi ve Vašem okolí? Pokuste se zařadit na škále 1 až 7, kde 1 znamená, že jste méně šťastný, než lidé ve Vašem okolí a 7 znamená, že jste více šťastný než ostatní lidé ve Vašem okolí.“)

Tento ukazatel v sobě na rozdíl od předchozího obsahuje silnou míru psychologického faktoru, vzhledem ke své relativní povaze. V návaznosti na teoretickou analýzu podmíněností odhaduji, že ukazatel bude vyšší ve společnostech s nižší mírou soudržnosti, sociálního kapitálu a vyšší nerovnoměrností příjmů a zároveň právě vyšších hodnot ukazatele SN.1, protože v takových případech se budou cítit respondenti šťastnější než lidé v jejich okolí z důvodu neznalosti svého okolí a pocitu relativního blahobytu. Naopak v lokalitách s výše zmíněnými charakteristikami, avšak s nižším celkovým pocitem osobní spokojenosti (SN.1) budou tito lidé mít horší pocit štěstí ve srovnání s okolím. Regiony s vysokým sociálním kapitálem by měly vykazovat hodnoty průměrné.

Obrázek č. 7: Pocit štěstí ve srovnání s okolím (SN.2) v roce 2013

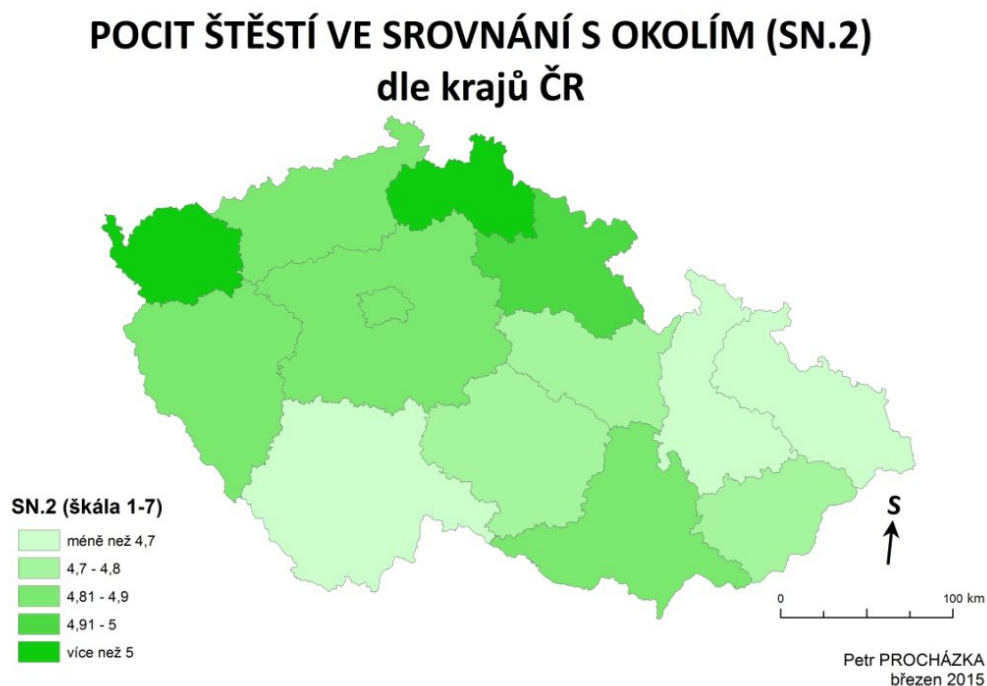

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Databáze 2013, 25. 11. – 2. 12. 2013, 1023 respondentů starších 18 let a Databáze 2014, 20.10. – 3. 11. 2014, 1076 respondentů starších 18 let, osobní rozhovor.

Zdroj: CVVM (2013a)

škála 1-7, 0 = bez odpovědi, 99 = neví

modus 5, průměr 4,64, $\sigma=1,242$

Obrázek č. 8: Pocit štěstí ve srovnání s okolím (SN. 2) dle krajů ČR

Zdroj: CVVM (2013c, 2014d)

Vůbec nejnižší hodnoty (na škále 1-7 stále však spíše pozitivní) vykazuje Jihočeský kraj a následně severní Morava. Nejvyšší hodnoty platí všeobecně pro sever Čech, konkrétně pro Karlovarský, Liberecký a Královéhradecký kraj. Praha vykazuje hodnoty průměrné, vysvětlením může být zvýšená konkurence a vysoká osobní očekávání rezidentů, která nejsou často naplněna.

2.3.3 Vztah proměnných SN.1 a SN.2

Obě proměnné (SN.1 a SN.2) jsou středně silně korelovány, po očištění od hodnot „nevím“ dosahuje Pearsonův korelační koeficient 0,341 (u dat pouze za rok 2013 to je 0,547). Korelační koeficient sice ukazuje pozitivní vztah, ale nikoliv totožnost informace nesené těmito proměnnými. Proto má smysl analyzovat každou z nich zvlášť, zejména z důvodu odlišné povahy dotazu a interpretaci respondenty.

2.3.4 Popis a transformace proměnných

Tato podkapitola má za účel podat přehled analyzovaných proměnných. Jejich výběr je argumentován v části 3.1.1 *Logika modelů*. Ve většině případů přistupuji k transformaci proměnných. V některých kategoriích je málo prvků, a tak přejdeme ke slučování kategorií, abychom zjednodušili výstupy a umožnili přesnější analýzu. U všech proměnných jsem vyřadil hodnoty bez odpovědi.

Typ bydlení

(BO. 5 „Vyberte typ bydlení, ve kterém v současnosti bydlíte.“)

Tabulka č. 4: Typ bydlení

Stará proměnná	četnost	Nová proměnná	četnost
Byt v činžovním domě	375	Byt v činžovním domě	375
Byt v panelovém domě	665	Byt v panelovém domě	665
Byt v novostavbě	60	Byt v novostavbě	60
Řadový rodinný dům	310	Řadový rodinný dům	310
Samostatně stojící rodinný dům	611	Samostatně stojící rodinný dům	611
Chata/chalupa	18	Jiný typ bydlení	78
Ústav/domov	9		
Ubytovna	20		
Kolej/internát	6		
Bez domova	2		
Jiný typ bydlení	15		
BEZ ODPOVĚDI	8		

Plánuje se stěhovat

(BO. 7 „Máte v plánu se v průběhu nadcházejících 5 let přestěhovat?“)

Tabulka č. 5: Plánuje se stěhovat

Kategorie	četnost
rozhodně ano	164
spíše ano	228
spíše ne	409
rozhodně ne	1169
neví	129

Způsob dojížděky

(DK.1 „Uveďte převažující způsob dopravy, který obvykle používáte při cestě do zaměstnání.“)

Tabulka č. 6: Způsob dojížděky

Stará proměnná	četnost	Nová proměnná	četnost
autobus	132	autobus	132
osobní automobil - soukromý vůz	453	osobní automobil	543
osobní automobil - služební vůz	90		
motorka, skútr	2	motorka, skútr	2
vlak	36	vlak	36
MHD	178	MHD	178
kolo	72	kolo	72
pěšky	192	pěšky	192
pracuje z domova	18	jiný způsob, bez odpovědi	944
jiný způsob	8		
NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT	1		
BEZ ODPOVĚDI	917		

Auta na hlavu

(DK.5 „Prosím uveďte, kolik máte v domácnosti osobních automobilů, včetně služebních?“)

– PŘEPOČTENO NA POČET OBYVATEL DOMÁCNOSTI

Tabulka č. 7: Auta na hlavu

Počet aut v domácnosti	četnost	Počet aut na hlavu	četnost
0	586	0	586
1	1077	0,1-0,49	532
2	368	0,5-0,99	663
3	61	1	285
4	7	Více než 1	23

Výdaje za dopravu

(DK.6 „Odhadněte, jakou částku vydáte Vy osobně na dopravu za jeden měsíc?“)

Tabulka č. 8: Výdaje za dopravu

Vydaná částka	četnost
0	128
1-200	356
201-500	380
501-1000	456
1001-2000	407
Více než 2000	344

Velikostní skupina obce

Tabulka č. 9: Velikostní skupina obce

Počet obyvatel v obci	četnost
do 799 obyvatel	211
800 - 1999 obyvatel	291
2000 - 4999 obyvatel	273
5000 - 14999 obyvatel	301
15000 - 29999 obyvatel	242
30000 - 79999 obyvatel	241
80000 - 999999 obyvatel	282
1000000 a více obyvatel	258

Příjem domácnosti na hlavu

(IDE.10 „Jaký je obvyklý čistý měsíční příjem celé Vaší domácnosti, tj. když sečtete příjem všech členů domácnosti? Pokud nevíte přesně, odhadněte prosím alespoň přibližnou částku.“) – PŘEPOČTENO NA POČET OBYVATEL DOMÁCNOSTI

Tabulka č. 10: Příjem domácnosti na hlavu

Příjem (tis. Kč)	četnost
0	176
do 4,9	86
do 9,9	509
do 14,9	785
do 19,9	329
více	214

Pozice v zaměstnání

Tabulka č. 11: Pozice v zaměstnání

Pozice	četnost
student, učeň	141
nepracující důchodce	550
nezaměstnaný	120
žena v domácnosti/na mateřské dovolené	92
os. samostaně výdělečně činná	199
vedoucí zaměstnanec	194
ostatní zaměstnanec	549
kvalifikovaný dělník	136
ostatní dělník	107

Věk

(IDE.2 „Kolik je Vám let?“)

Tabulka č. 12: Věk

Věk	četnost
18 – 24	236
25 – 34	386
35 – 44	382
45 – 54	335
55 – 64	357
65 a více	400

Vzdělání

(IDE.6 „Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?“)

Tabulka č. 13: Vzdělání

Vzdělání	četnost
neúplné základní	9
základní	317
vyučení	438
střední bez maturity	319
střední odborné s maturitou	465
střední všeobecné s maturitou	220
vyšší odborné	35
bakalářské	57
úplné vysokoškolské	239

Pohlaví

(IDE.8 Dotázaný je (MUŽ x ŽENA))

Tabulka č. 14: Pohlaví

Pohlaví	četnost
Muži	1027
Ženy	1071

Politická orientace

(PO.2 „V politice lidé někdy hovoří o pravici a levici. Kam byste se sám zařadil na této stupnici?“)

Tabulka č. 15: Politická orientace

Zařazení	četnost
1 (levice)	81
2	98
3	191
4	213
5	186
6	561
7	203
8	264
9	165
10	93
11 (pravice)	44

Víra

(IDE.7 „Ke které církvi nebo náboženskému společenství se hlásíte?“ HLÁSÍ x NEHLÁSÍ)

Tabulka č. 16: Víra

Hlásí se k církvi	četnost
Ano	1403
Ne	696

Kraj**Tabulka č. 17: Kraj**

Kraj	četnost
Praha	258
Středočeský	261
Jihočeský	126
Plzeňský	93
Karlovarský	64
Ústecký	169
Liberecký	84
Královehradecký	119
Pardubický	93
Vysočina	97
Jihomoravský	232
Olomoucký	124
Zlínský	125
Moravskoslezský	254

Rok šetření**Tabulka č. 18: Rok šetření**

Kraj	četnost
2013	1023
2014	1076

Příjem na počet aut

(Počet aut v domácnosti přepočtený na čistý měsíční příjem domácnosti)

Tabulka č. 19: Příjem na počet aut

Příjem na jedno auto	četnost
10 000 Kč a méně	84
10 000 – 20 000 Kč	427
20 000 – 33 000 Kč	522
33 000 – 100 000 Kč	480
bez auta	586

Venkov X město**Tabulka č. 20:** Venkov X město

Počet obyvatel v obci	četnost	Venkov X město	četnost
do 799 obyvatel	211	venkov	502
800 - 1999 obyvatel	291		
2000 - 4999 obyvatel	273	město	1597
5000 - 14999 obyvatel	301		
15000 - 29999 obyvatel	242		
30000 - 79999 obyvatel	241		
80000 - 999999 obyvatel	282		
1000000 a více obyvatel	258		

Rodinná situace**Tabulka č. 21:** Rodinná situace

Situace v rodině	četnost
Matka s dětmi	62
Otec s dětmi	40
Individuální	400
2 a více bez příjmu a dětí	28
2 a více s příjmem bez dětí	1043
2 a více s příjmem a dětmi	525

Matka s dětmi a otec s dětmi vyjadřuje situaci, kdy je v rodině jeden ekonomicky aktivní a má nezaopatřené děti. Individuální domácnost sestává pouze z jednoho člověka nezávisle na příjmu. U kategorie 2 a více s příjmem bez dětí stačí jeden ekonomicky aktivní, u kategorie s 2 a více s příjmem a dětmi tu musí být ekonomicky aktivní již dva.

Tabulka č. 22: Klasifikace proměnné „Rodinná situace“

				Počet dětí	
				0	1 a více
Počet lidí v domácnosti	1	Počet EA		Individuální	
	2 a více		0	Bez příjmu a dětí	
			1	S příjmem bez dětí	Matka s dětmi / Otec s dětmi
			2		S příjmem s dětmi

3 Vícerozměrná analýza dat CVVM

Pro analýzu dat CVVM (2013c, 2014d) využiji vícerozměrných statistických metod, konkrétně pak mnohonásobnou ordinální regresi. Tato metoda byla zvolena v ohledu k povaze závisle proměnných (výše popsané proměnné založené na otázkách SN. 1 a SN. 2 měřené pomocí Likertovy škály) a poslouží pro analýzu vlivu většího množství kvalitativních i kvantitativních proměnných (Hindls et al. 2007, s. 223). Následně srovnám zjištěné výsledky s dosavadními poznatky z jiných výzkumů a porovná je s některými poznatky diskutovanými v rámci části o teoretických východiscích.

3.1 Vytváření regresních modelů

3.1.1 Logika modelů

V této části se pokusím popsat způsob konstrukce jednotlivých regresních modelů. Analýza nebyla čistě explorační, resp. modely byly konstruovány na základě teoretických předpokladů a průzkumné analýzy vztahů mezi jednotlivými proměnnými. Pro výběr proměnných a rozhodnutí o jejich počtu byl též zohledněn princip efektivity, aby vyšším počtem proměnných nedošlo k „zamlžení“ výsledků. Snažil jsem se proto zařadit pouze proměnné, u nichž lze očekávat existenci určité příčinné souvislosti s danou závisle proměnnou, ať už je toto očekávání založeno na předchozím empirickém výzkumu či vlastní logické úvaze. Z hlediska počtu zařazených proměnných a velikosti vzorku (počtu respondentů) je v literatuře doporučováno, že by na jednu proměnnou mělo připadat minimálně 10 - 20 případů (Rabušic 2004). Toto je v dále prezentovaných modelech splněno.

Při vytváření modelů se tedy řídím třemi výše již zmíněnými pravidly (a zároveň omezeními) pro zařazení proměnných:

1. Daná proměnná byla měřena výběrovým šetřením CVVM, tzn. lze ji na základě analyzovaného datového souboru sledovat.
2. Proměnné musí mít logickou příčinnost pro zařazení.
3. Dosavadní empirický výzkum prokázal, že existuje určitá závislost.

K tomu je pak třeba zohlednit i čtvrtý typ omezení a to, že:

4. Proměnné v daném modelu splňují metodické předpoklady ordinální regrese (zejména nedochází k multikolinearitě).

Dále je pak strategie analýzy následující: Vytvářím strukturu tří modelů, jenž na sebe logicky navazují. První model bude obsahovat pouze „geografické“ faktory, které by mohly mít vliv na subjektivní kvalitu života (specifikace viz níže). Pro odhalení vztahů těchto faktorů s dalšími proměnnými přidávám do druhého modelu kontrolní proměnné (specifikace viz níže). Třetí model bude poté obsahovat i další, sekundárně odvozené proměnné vytvořené kombinací či zjednodušením těch existujících za účelem odhalení skrytých zákonitostí (specifikace viz níže).

Při jednotlivých krocích analýzy byly zohledněna omezení zmíněná výše a postupně testovány jednotlivé proměnné. Byly zařazovány vhodné proměnné a vyřazovány proměnné, u nichž se neprojevil významný vliv na závisle proměnné či vysvětlenou variabilitu nebo nesplňovaly metodické předpoklady, zejm. vykazovaly silnou multikolinearitu (viz níže).

3.1.2 Zařazené proměnné a hypotézy

Model 1

Obsahuje pouze „geografické“ proměnné bez kontrolních proměnných. Geografickými proměnnými zde označuji charakteristiky „vnějšího prostředí“ a také některé proměnné související s prostorovou mobilitou. Proměnnou označující kraj prozatím do analýzy nezařazuji, protože očekávám distribuci jevů nezávisle na prostorovém rozmístění v rámci ČR.

Tabulka č. 22: „Geografické“ proměnné zařazené do modelu 1

Proměnná	Zařazení z důvodu	Očekávaný vliv
Typ sídla	Schucksmith et al. 2007	Negativní na venkově
Typ bydlení	Evans et al. 2003	Pozitivní se snižujícím se počtem rodin v domě
Plánuje stěhování	Spokojenost s bydlením je jednou ze složek SWB	Negativní v případě stěhování
Způsob dojížděky do zaměstnání	Smith 2013	Pozitivní u kola, pěšky, ostatní bez vlivu
Počet aut v domácnosti (přepočteno na počet členů domácnosti)	Vyšší počet aut zvyšuje mobilitu, ta možnosti	Pozitivní u větší mobility
Útrata za dopravu	Ettema et al. 2010	Pozitivní u větší mobility
Velikostní skupina obce	Hayo, Seifert 2002	Negativní s růstem velikosti

Model 2

Do druhého modelu zařazují geografické faktory rozšířené o kontrolní proměnné, které již nesouvisí s geografickými charakteristikami, ale můžou prokázat skutečný vliv na výsledné hodnoty.

Tabulka č. 23: Proměnné zařazené proměnné do modelu 2

Proměnná	Zařazení z důvodu	Očekávaný vliv
Typ sídla	Schucksmith et al. 2007	Negativní na venkově
Typ bydlení	Evans et al. 2003	Pozitivní se snižujícím se počtem rodin v domě
Plánuje stěhování	Spokojenost s bydlením je jednou ze složek SWB	Negativní v případě stěhování
Způsob dojížděky do zaměstnání	Smith 2013	Pozitivní u kola, pěšky, ostatní bez vlivu
Počet aut v domácnosti (přepočteno na počet členů domácnosti)	Vyšší počet aut zvyšuje mobilitu, ta možnosti	Pozitivní u větší mobility
Útrata za dopravu	Ettema et al. 2010	Pozitivní u větší mobility
Velikostní skupina obce	Hayo, Seifert 2002	Negativní s růstem velikosti
Příjem domácnosti (přepočteno na počet členů domácnosti)	Helliwell a Putnam 2004 Stevenson a Wolfers 2013 Easterlin 2001	Pozitivní s růstem příjmu Nezávislé na příjmu
Pozice v zaměstnání	Ferrer-i-Carbonell 2005 Hayo a Seifert 2002 Alesina et al. 2004	Pozitivní na relativně významnějším postu Nezaměstnaný nejméně šťastný Pozitivní pro podnikatele, důchodce, studenty
Věk	Ferrer-i-Carbonell 2005, Hayo a Seifert 2002, Alesina et al. 2004	Celkově negativní s rostoucím věkem, U-křivka s minimem zhruba ve 40 letech života
Vzdělání	Hayo a Seifert 2002	Pozitivní s vyšší úrovní vzdělání
Pohlaví	Alesina et al. 2004 Borooah 2006 Di Tella et al. 2001	Negativní u žen Pozitivní u žen
Politická orientace	D'Ambrosio a Frick 2004	Pozitivní u pravicově orientovaných
Víra (ano X ne)	Borooah 2006	Pozitivní, pokud je „religiozně“ založen
Kraj	Kontrolní proměnná	Na základě syntézy: pozitivní v krajích bohatších, s nižší úrovní nezaměstnanosti, s vyšším podílem vesnického obyvatelstva, s kvalitnějším životním prostředím
Rok šetření (2013 x 2014)	Kontrolní proměnná	Odpovídající hospodářskému vývoji

Model 3

Druhý model je v tomto případě rozšířený o sekundárně vytvořené proměnné, které by mohly poukázat na skryté zákonitosti. Nahrazují v tomto případě proměnné „Velikostní skupina obce“ a „Počet aut v domácnosti“.

Tabulka č. 24: Proměnné zařazené do modelu 3

Proměnná	Zařazení z důvodu	Očekávaný vliv
Typ sídla	Schucksmith et al. 2007	Negativní na venkově
Typ bydlení	Evans et al. 2003	Pozitivní se snižujícím se počtem rodin v domě
Plánuje stěhování	Spokojenost s bydlením je jednou ze složek SWB	Negativní v případě stěhování
Způsob dojížděky do zaměstnání	Smith 2013	Pozitivní u kola, pěšky, ostatní bez vlivu
Útrata za dopravu	Ettema et al. 2010	Pozitivní u větší mobility
Počet aut v domácnosti na jednotku příjmu domácnosti	Zástupná proměnná mobility očištěná o efekt příjmu	Pozitivní pro vyšší mobilitu
Situace v rodině	Alesina et al. 2004	Negativní s více dětmi Pozitivní v manželském svazku
Venkov X město	Schucksmith et al. 2007 Temelová et al. 2011	Negativní na venkově
Příjem domácnosti (přepočteno na počet členů domácnosti)	Helliwell a Putnam 2004 Stevenson a Wolfers 2013 Easterlin 2001	Pozitivní s růstem příjmu Nezávislé na příjmu
Pozice v zaměstnání	Ferrer-i-Carbonell 2005 Hayo a Seifert 2002 Alesina et al. 2004	Pozitivní na relativně významnějším postu Nezaměstnaný nejméně šťastný Pozitivní pro podnikatele, důchodce, studenty
Věk	Ferrer-i-Carbonell 2005, Hayo a Seifert 2002, Alesina et al. 2004	Celkově negativní s rostoucím věkem, U-křivka s minimem zhruba ve 40 letech života
Vzdělání	Hayo a Seifert 2002	Pozitivní s vyšší úrovní vzdělání
Pohlaví	Alesina et al. 2004 Borooah 2006 Di Tella et al. 2001	Negativní u žen Pozitivní u žen
Politická orientace	D'Ambrosio a Frick 2004	Pozitivní u pravicově orientovaných
Víra (ano X ne)	Borooah 2006	Pozitivní, pokud je „religiozně“ založen
Kraj	Kontrolní proměnná	Na základě syntézy: pozitivní v krajích bohatších, s nižší úrovní nezaměstnanosti, s vyšším podílem vesnického obyvatelstva, s kvalitnějším životním prostředím
Rok šetření (2013 x 2014)	Kontrolní proměnná	Odpovídající hospodářskému vývoji

3.1.3 Metodické předpoklady regrese

Rabušic (2004) zmiňuje sedm hlavních předpokladů/charakteristik, které musí být vzaty v úvahu, aby byly výsledky vícenásobné lineární regrese relevantní. Některé z nich jsou poté aplikovány i pro regresi ordinální a v následujícím přehledu jsou doplněny o předpoklady ordinální regrese jako takové (Laerd Statistics 2015):

1. Závisle proměnná má ordinální charakter, ideálně v podobě Likertovy škála, kdy rozestupy mezi jednotlivými kategoriemi jsou ekvivalentní. V našem případě ukazatelů subjektivní kvality života, kde respondent odpovídá na škále 1-7, resp. 1-5, je tento předpoklad splněn.

2. Nezávislé proměnné mohou mít již charakter libovolný, přičemž jsou rozřazeny do dvou skupin jako kategoriální či spojitě. 3. Jednotlivé kategorie závislé proměnné mají srovnatelnou šanci, neboli směrnice jejich regresních přímk jsou homogenní.. Tuto skutečnost lze otestovat testem rovnoběžnosti regresních přímk. Provedení testu rovnoběžnosti ukázalo, že bychom spíše měli zamítnout nulovou hypotézu o srovnatelných šancích, a hodnější by bylo použití multinomiální logistické regrese, kde nejsou jednotlivé kategorie řazeny do pořadí ordinálně (Řeháková 2000, s. 486). Logickým úsudkem je však zřejmé, že škála je ordinální a že za jednotlivými kategoriemi se skrývá latentní proměnná, která tvoří kontinuum.¹¹ Proto bude zachována metoda ordinální regrese.

4. Rozložení všech analyzovaných proměnných by mělo být normální. Je ovšem možné podotknout, že ordinální regrese je vůči ne-normalitě rozložení analyzovaných proměnných méně citlivá než např. lineární regrese. V případě velkého statistického vzorku, jakým zde analyzovaný soubor je, s ohledem na centrální limitní větu také toto pravidlo nemusí platit a výsledky jsou relevantní. Rozložení vybraných proměnných bylo nicméně prověřeno pomocí P-P grafů a nebyly

¹¹ Podpoření tvrzení, že lze u měření subjektivní kvality života předpokládat ordinalitu (srovnatelnost mezi respondenty) i kardinalitu (srovnatelnost rozdílů mezi jednotlivými kategoriemi), dodávají i Ferrer-i-Carbonell a Frijters (2004).

identifikovány významné odchylky od normálního rozdělení¹², které by mohly být vykompenzovány matematickou úpravou hodnot (např. logaritmicací).

5. Odlehlá pozorování (extrémní hodnoty) mohou významně pozměnit výsledek analýzy. U analyzovaných kvantitativních proměnných vyloučím z analýzy extrémní hodnoty (vzdálenost větší než 3/2 mezikvartilového rozpětí. Počet automobilů, členů domácnosti, počet nezaopatřených dětí a počet ekonomicky aktivních nepovažuji za vhodné omezovat vzhledem k nízkému počtu kategorií, věk nezařazuji, protože i vysoké hodnoty mají relativně vysokou četnost. Vyřazuji extrémní hodnoty u čistého měsíčního příjmu domácnosti (hodnoty vyšší než 68 527 Kč, celkem 43 případů) a celkové měsíční útraty za dopravu (hodnoty vyšší než 5 000 Kč, celkem 50 případů). Celkem bylo tímto způsobem vyřazeno 90 případů, velikost analyzovaného souboru je 2 009 respondentů.

6. Jednotlivé proměnné jsou homoskedastické, tj. jejich rozložení nevykazuje žádný specifický vzorec, což by mohlo být zapříčiněno určitým vnějším vlivem. V případě heteroskedasticity by bylo vhodnější použít metodu probit. V tomto případě ale budeme předpokládat homoskedasticitu a zjednodušíme na metodu logit, jelikož u dostatečně rozsáhlých výběrových souborů by výsledky měly být velmi podobné (Statistics Solutions 2015).

7. Mezi nezávisle proměnnými neexistuje multikolinearita. Řešení tohoto problému a testování multikolinearity mezi využitými proměnnými zmiňuji níže.

Testování multikolinearity

„Snaha přidávat další a další vysvětlující proměnné do modelu není účelná ... vysvětlující proměnná, která silně koreluje s jinou vysvětlující proměnnou, víceméně jen opakuje informaci, která je v modelu již obsažena, ale zato rychle snižuje naději modelu na kvalitní

¹² Byť testování Kolmogorov-Smirnovým testem a Shapiro-Wilkovým testem ukázalo, že ani jedna z vybraných proměnných nemá striktně normální rozdělení.

odhad jeho parametru.“ (Hindls et al. 2007, s. 225) K otestování multikolinearity navrhuje Rabušic (2004) dvě řešení:

a) Analýzu VIF (Variance inflation factors). Pokud tyto faktory přesahují hodnotu 5, multikolinearita je pro danou proměnnou příliš silná a proměnná by měla být vyřazena z regresní analýzy. Pokud je průměr všech VIF faktorů vyšší než 1, celý model je poškozen multikolinearitou. V případě této analýzy hodnoty VIF ve všech analyzovaných modelech nepřesáhly hodnotu 2, proměnné byly vybírány do modelů tak, aby hodnoty VIF byly minimalizovány.

b) Bivariační korelace mezi jednotlivými proměnnými. Přestože žádná z proměnných neprokázala v prvním kroku zjišťování VIF faktorů vysokou multikolinearitu, vzájemné korelace se u některých proměnných objevily. Proto v souladu s logikou věci přikročím k jejich vyřazení – v případě, kdy tyto proměnné vykazují nízkou korelaci se závisle proměnnou a vyšší korelaci s některou z nezávisle proměnných.

Model 1

Při analýze multikolinearity byly zjištěné vysoké VIF faktory ($>1,7$) u proměnných „Typ sídla“ a „Velikostní skupina obce“. Vysokou vzájemnou závislost těchto dvou proměnných potvrzuje i chí-kvadrát test pro dvě kategoriální proměnné. Vzájemnou závislost proměnných „Způsob dojížděky do zaměstnání“ a „Počet aut v domácnosti (přepočteno na EA)“ potvrzuje ANOVA se statisticky vyšším počtem aut pro lidi, kteří dojíždějí do zaměstnání autem.¹³ Obě proměnné však mají odlišnou vypovídací hodnotu, a proto je zanechávám v modelu.

Vyřazuji proměnnou „Typ sídla“ – kategorie vesnice či městys je obsažena v proměnné „Velikostní skupina obce“, naopak odlišné charakteristiky bydliště (sídliště, centrum, okraj města) budou pravděpodobně silně reflektovány typem

¹³ Konkrétně je to 0,87 auta na jednoho ekonomicky aktivního vs. 0,50 auta na jednoho ekonomicky aktivního pro celý soubor.

bydlení (panelový dům, činžovní dům, rodinný dům apod.). Maximální hodnota VIF faktorů nyní dosahuje 1,229.

Model 2

Vyšší VIF faktory (1,6-1,7) byly zjištěny u proměnných „Způsob dojížděky do zaměstnání“, „Počet aut v domácnosti (přepočteno na EA)“ a „Příjem domácnosti (přepočteno na EA)“, dále „Pozice v zaměstnání“ (VIF = 1,456). Počet aut je středně silně korelován s příjmem domácnosti,¹⁴ řešení by přineslo okleštění počtu aut od vlivu příjmu domácnosti, k čemuž přejdu v následujícím modelu. Proměnná „Počet aut přepočtený na příjem domácnosti“ má omezenější vypovídající hodnotu, proto ji zatím nezařazuji do analýzy. „Pozice v zaměstnání“ vykazuje rovněž závislost na příjmu dle metody ANOVA. Pokud je respondent nezaměstnaným, studentem, nepracujícím důchodcem či ženou v domácnosti, „Příjem domácnosti (přepočteno na počet členů domácnosti)“ je průkazně nižší než u vedoucích zaměstnanců, ostatních zaměstnanců, kvalifikovaných dělníků, OSVČ. Opět má tato proměnná ale silnou průkaznou hodnotu, zanecháme ji v analýze.

Model 3

Počet aut v domácnosti jsem nyní očistil o vliv příjmu. Tato proměnná představuje relativní vybavenost domácnosti auty vzhledem k jejím finančním možnostem. Nahrazení proměnné „Velikostní skupina obce“ binární proměnnou „Venkov X město“ mělo za následek další snížení hodnot VIF. Maximální hodnota je teď 1,710 u proměnné „Způsob dojížděky do zaměstnání“. Tato proměnná je silně korelována s novou proměnnou „Urbanizace“ a „Počet aut v domácnosti (na příjem domácnosti)“. Přesto zanecháme všechny tři proměnné, jelikož každá z nich má svou vlastní vypovídající hodnotu.

¹⁴ Pearsonův koeficient = 0,546

3.1.4 Chybějící údaje

V datovém souboru se vyskytly údaje bez existující hodnoty, kdy respondent neodpověděl, případně explicitně zvolil možnost „bez odpovědi“, ať už úmyslně či protože neznal správnou odpověď. Dále jsou pak obsaženy odpovědi „nevím“, kterých se ovšem vyskytl velmi malý počet.

Abychom pro mnohonásobnou regresi nemuseli vyloučit velké množství pozorování kvůli absenci hodnoty pouze u jedné nebo několika málo proměnných, provedeme nahrazení těchto chybějících hodnot. Množství chybějících hodnot je specifikováno v následující tabulce.

Tabulka č. 25: Chybějící údaje

Proměnná	Procento chybějících dat
SN.1	0,1
SN.2	0
Typ sídla	0,43
Typ bydlení	0,38
Plánuje se přestěhovat	0
Útrata za dopravu	1,1
Počet automobilů v domácnosti	0
Věk	0,1
Vzdělání	0,24
Politická orientace	5,57
Čistý měsíční příjem domácnosti	13,34
Počet členů domácnosti	0,71
Počet nezaopatřených dětí	0,33
Počet ekonomicky aktivních v domácnosti	1,33
Pohlaví	0,05
Velikostní skupina obce	0
Kraj	0
Pozice v zaměstnání	0,52
Víra	2,05

Pro naše účely předpokládáme, že data chybí zcela náhodně (Missing Completely at Random – MCAR) a nepodléhají určitému vzorci závislosti.¹⁵ Pro dopočty chybějících hodnot využijí vícerozměrnou metodu imputace, ve které jako prediktory využijí pouze menší počet proměnných – věk, vzdělání a pohlaví. Chybějící data pro ostatní proměnné budou na základě výše uvedených imputovány pomocí lineární (v případech spojitých proměnných) či logistické (kvalitativní proměnné) regrese. Imputace proběhne v pěti iteracích a výsledky následně zprůměrovány, aby bylo dosaženo co nejlepšího odhadu (Řeháková 2011).

3.2 Regresní modely

Při interpretaci výsledků přináší informaci o efektech jednotlivých proměnných tzv. β -koeficienty. U kvantitativních proměnných určuje β -koeficient míru efektu dané nezávisle proměnné na danou závisle proměnnou při „kontrolování“ vlivu ostatních nezávisle proměnných. U kategoriálních proměnných pak β -koeficient určuje míru efektu dané kategorie nezávisle proměnné na závisle proměnnou v porovnání s vlivem kategorie, která byla vybrána jako referenční (v tabulkách níže, které prezentují výsledky, je vždy tato referenční kategorie uvedena v závorce).

¹⁵ To by se mohlo stát například u proměnné „příjem domácnosti“ – kde lze tušit, že respondenti s vyšším příjmem tuto skutečnost zamlčí, nebo naopak osoby nestarající se o rodinné finance (mladší, manžel/ka apod.).

Model 1

SN.1

První model zahrnuje pouze „geografické“ faktory. Jak lze vidět v níže prezentované tabulce, ve vztahu k ukazateli subjektivní kvality života SN.1 ukazuje se pozitivní vliv útraty za dopravu (pouze po vyřazení odlehlých pozorování), počtu automobilů na hlavu (negativní), bydlení v řadovce či rodinném domě vůči činžovním domě, které se ukazuje jako nejhorší, negativní vliv u lidí, kteří jsou nerozhodní v otázce stěhování. Co se týče způsobu dopravy při dojíždě, byla referenční kategorií zvolena doprava autem. Výsledky ukazují pozitivní efekt při dojíždě vlakem (analýza bez extrémních hodnot) a negativní při dojíždě MHD (naopak pouze v případě zahrnutí extrémních hodnot). Auto jakožto referenční kategorie vykazuje po vlaku druhé nejvyšší hodnoty SN.1, avšak oproti ostatním způsobům to není statisticky průkazné. Nejurčitější jsou výsledky u velikostní skupiny obce, kde byla jako referenční kategorie zvolena Praha. S výjimkou dalších velkých měst v kategorii nad 80 000 obyvatel vykazují všechny nižší velikostní kategorie sídel statisticky signifikantní negativní hodnoty efektů na subjektivní spokojenost. Je třeba dodat, že v této fázi se jedná o efekty daných proměnných zjištěné bez zařazení dalších kontrolních proměnných. Tyto vztahy je proto třeba interpretovat právě jako asociace a nikoliv příčinné efekty. Přesto má smysl tyto výsledky zařazovat, neboť popisují faktické rozdíly v úrovni subjektivní spokojenosti jednotlivých pod-skupin respondentů.

Tabulka č. 26: Výsledky pro model 1 – vliv „geografických“ faktorů na subjektivní spokojenost se životem (SN.1 jako závisle proměnná)

		S extrémními hodnotami			Bez extrémních hodnot		
proměnná	hodnota	β -koef.	S.E.	Sig.	β -koef.	S.E.	Sig.
Výdaje za dopravu (tis. Kč)		0,0143	0,0205	0,577	0,0969	0,0468	0,038
Auta na hlavu		-0,458	0,16	0,004	-0,422	0,164	0,01
Typ bydlení (činžák)	Panelák	0,156	0,144	0,280	0,190	0,149	0,202
	Novostavba	0,075	0,283	0,792	0,103	0,298	0,730
	Řadovka	0,287	0,167	0,086	0,290	0,171	0,091
	Rodinný dům	0,571	0,153	0,000	0,523	0,158	0,001
	Jiné	0,019	0,329	0,955	-0,087	0,340	0,798
Plánuje stěhování (určitě ano)	Spíše ano	0,100	0,211	0,635	0,048	0,220	0,828
	Spíše ne	-0,023	0,194	0,904	-0,079	0,202	0,695
	Určitě ne	-0,001	0,177	0,995	-0,050	0,184	0,784
	Neví	-0,411	0,250	0,101	-0,457	0,256	0,074
Způsob dojížděky (auto)	Autobus	-0,256	0,210	0,222	-0,153	0,214	0,473
	Motorka	-0,127	1,255	0,920	-0,056	1,256	0,964
	Vlak	0,506	0,368	0,169	0,880	0,394	0,025
	MHD	-0,518	0,222	0,020	-0,337	0,234	0,150
	Kolo	-0,122	0,249	0,623	0,013	0,259	0,960
	Pěšky	-0,092	0,180	0,609	0,077	0,189	0,683
	Jiné	-0,182	0,113	0,107	0,000	0,126	0,999
Velikostní skupina obce (Praha)	Méně než 799	-0,800	0,220	0,000	-0,790	0,228	0,001
	800 – 1999	-0,488	0,207	0,018	-0,422	0,214	0,049
	2000 – 4999	-0,474	0,204	0,020	-0,470	0,214	0,028
	5000 – 14999	-0,789	0,199	0,000	-0,754	0,208	0,000
	15000 – 29999	-0,578	0,207	0,005	-0,561	0,214	0,009
	30000 – 79999	-0,693	0,206	0,001	-0,650	0,213	0,002
	80000 – 1 mil.	-0,083	0,199	0,675	-0,028	0,208	0,894

Pozn.: β -koef. označuje β -koeficient, S.E. označuje směrodatnou chybu, Sig. označuje signifikanci.

(Pseudo $R^2 = 0,028$)

SN.2

Jak můžeme vidět v následující tabulce, ve vztahu k ukazateli relativní subjektivní kvality života SN.2 výdaje na dopravu opět vykazují statisticky významný pozitivní vliv na pocit štěstí respondentů i v případě relativních poměrování s vnímanou spokojeností v jejich okolí. Bydlení v rodinném domě má pozitivní statisticky signifikantní efekt v porovnání s bydlením v činžovním domě, které je referenční kategorií. Jiné efekty ostatních kategorií bydlení jsou statisticky nesignifikantní. Lidé, kteří odpověděli, že neví, zda se plánují stěhovat, už nevykazují nižší hodnoty ukazatele ve srovnání s lidmi, kteří se určitě plánují stěhovat, oproti situace u ukazatele SN.1 v předchozí tabulce. Různé způsoby dojížděky, ač v některých případech vykazující poměrně odlišné hodnoty, se neprokázaly jako statisticky významné. Velikostní skupiny mezi 2 a 30 tisíci obyvatel mají statisticky signifikantně nižší hodnoty beta koeficientů. U menších obcí již ale tento vliv není statisticky významný.

Tabulka č. 27: Výsledky pro model 1 – vliv „geografických“ faktorů na subjektivní spokojenost se životem (SN.2 jako závisle proměnná)

		S extrémními hodnotami			Bez extrémních hodnot		
proměnná	hodnota	β -koef.	S.E.	Sig.	β -koef.	S.E.	Sig.
Výdaje za dopravu (tis. Kč)		0,0351	0,0208	0,091	0,0838	0,0475	0,077
Auta na hlavu		-0,169	0,162	0,298	-0,184	0,167	0,271
Typ bydlení (činžák)	Panelák	-0,032	0,147	0,829	-0,025	0,151	0,868
	Novostavba	0,285	0,287	0,320	0,327	0,303	0,281
	Řadovka	0,143	0,169	0,400	0,146	0,174	0,402
	Rodinný dům	0,333	0,155	0,032	0,322	0,160	0,045
	Jiné	-0,251	0,335	0,454	-0,320	0,347	0,357
Plánuje stěhování (určitě ano)	Spíše ano	-0,023	0,215	0,915	-0,025	0,223	0,909
	Spíše ne	0,005	0,197	0,980	-0,093	0,205	0,649
	Určitě ne	0,026	0,180	0,886	-0,023	0,186	0,900
	Neví	0,065	0,254	0,798	0,002	0,260	0,994
Způsob dojížděky (auto)	Autobus	-0,244	0,213	0,251	-0,193	0,217	0,374
	Motorka	-0,689	1,277	0,589	-0,647	1,278	0,613
	Vlak	0,291	0,372	0,433	0,337	0,396	0,395
	MHD	-0,111	0,226	0,624	-0,043	0,237	0,857
	Kolo	0,164	0,253	0,517	0,269	0,263	0,306
	Pěšky	0,023	0,183	0,898	0,140	0,192	0,466
	Jiné	-0,173	0,115	0,131	-0,070	0,128	0,585
Velikostní skupina obce (Praha)	Méně než 799	-0,188	0,223	0,399	-0,208	0,230	0,367
	800 – 1999	-0,261	0,209	0,211	-0,239	0,217	0,271
	2000 – 4999	-0,410	0,207	0,048	-0,395	0,216	0,068
	5000 – 14999	-0,386	0,201	0,056	-0,395	0,211	0,061
	15000 – 29999	-0,486	0,210	0,021	-0,487	0,217	0,025
	30000 – 79999	-0,288	0,208	0,168	-0,264	0,216	0,220
	80000 – 1 mil.	-0,193	0,201	0,338	-0,149	0,210	0,479

(Pseudo $R^2 = 0,016$)

Model 2

SN.1

Po zařazení proměnných, kterými je kontrolován vliv různých dalších charakteristik respondentů, docházíme k mírně odlišným výsledkům než při zařazení pouze „geografických“ nezávisle proměnných. Výdaje za dopravu mají naopak vliv při zařazení i odlehlých pozorování, a to vliv negativní. Počet aut v domácnosti přepočtený na hlavu již nemá vliv na výsledek SN.1. Efekt u lidí dojíždějících vlakem je pozitivní. Ve většině kategorií obcí menších než 80 000 obyvatel stejně jako v prvním modelu je vliv na hodnotu SN.1 statisticky nižší.

Z nových proměnných, pozitivní vliv vykazuje příjem (po vyřazení respondentů, u nichž je velmi vysoký příjem domácnosti) a rostoucí věk má negativní efekt na pocit spokojenosti. Co se týče zaměstnání, vůči dělníkům mají vyšší hodnoty statisticky osoby samostatně výdělečně činné, vedoucí i ostatní zaměstnanci a kvalifikovaní dělníci. U nezaměstnaných je tato hodnota ve srovnání s dělníky vůbec nejnižší, ačkoliv není statisticky průkazný rozdíl. Naopak kategorie žen v domácnosti a studentů vykazují vyšší hodnoty v tomto srovnání, ale taktéž není rozdíl vůči ostatním dělníkům průkazný. Oproti lidem vzdělaným v magisterském stupni studia vykazuje většina ostatních nižší hodnoty. Zajímavou výjimkou jsou osoby bez ukončeného základního vzdělání, kde jsou hodnoty vůbec nejvyšší, avšak zde není příliš mnoho respondentů (9). Muži v tomto modelu vykazují neprůkazně vyšší hodnoty než ženy. Zcela evidentní je rozdíl mezi pravicově smýšlejícími respondenty (kategorie 9-11) a zbytkem populace. Hlášení se k církvi nemá vliv.

Distribuce dle krajů ukazuje podobné výsledky jako ve dvourozměrné analýze (viz. mapy výše) – výrazně vyšší a statisticky signifikantní hodnoty koeficientů u krajů Jihočeského, Plzeňského, Královéhradeckého a Zlínského než v Moravskoslezském kraji. Rok šetření zde nehraje příliš velkou roli, přestože v roce 2014 byly naměřené hodnoty v průměru o něco vyšší.

Tabulka č. 28: Výsledky pro model 2, vliv „geografických“ faktorů a kontrolních proměnných na subjektivní spokojenost se životem (SN.1 jako závisle proměnná)

		S extrémními hodnotami			Bez extrémních hodnot		
proměnná	hodnota	β -koef.	S.E.	Sig.	β -koef.	S.E.	Sig.
Výdaje za dopravu (tis. Kč)		-0,0868	0,0208	0,091	0,0239	0,0494	0,629
Auta na hlavu		-0,286	0,18	0,111	-0,249	0,187	0,183
Příjem domácnosti na hlavu (tis. Kč)		0,0096	0,0071	0,162	0,0143	0,0081	0,077
Věk		-0,11	0,005	0,032	-0,10	0,05	0,049
Typ bydlení (činžák)	Panelák	0,201	0,148	0,174	0,238	0,152	0,118
	Novostavba	-0,066	0,287	0,818	-0,027	0,303	0,928
	Řadovka	0,281	0,173	0,104	0,273	0,179	0,126
	Rodinný dům	0,514	0,158	0,001	0,475	0,163	0,004
	Jiné	0,053	0,335	0,875	-0,069	0,346	0,843
Plánuje stěhování (určitě ano)	Spíše ano	-0,021	0,217	0,923	-0,062	0,227	0,785
	Spíše ne	0,090	0,201	0,655	0,051	0,210	0,807
	Určitě ne	0,285	0,193	0,139	0,270	0,200	0,177
	Neví	-0,574	0,256	0,025	-0,602	0,262	0,021
Způsob dojížděky (auto)	Autobus	-0,129	0,220	0,559	-0,043	0,224	0,846
	Motorka	-0,160	1,276	0,900	-0,068	1,279	0,957
	Vlak	0,481	0,375	0,200	0,786	0,402	0,051
	MHD	-0,346	0,230	0,133	-0,214	0,241	0,374
	Kolo	0,092	0,258	0,722	0,195	0,267	0,467
	Pěšky	-0,009	0,187	0,960	0,118	0,195	0,545
	Jiné	0,392	0,387	0,311	0,533	0,408	0,191
Velikostní skupina obce (Praha)	Méně než 799	-0,771	0,221	0,000	-0,794	0,227	0,000
	800 – 1999	-0,196	0,201	0,328	-0,176	0,206	0,391
	2000 – 4999	-0,337	0,199	0,090	-0,355	0,206	0,086
	5000 – 14999	-0,732	0,192	0,000	-0,759	0,198	0,000
	15000 – 29999	-0,471	0,205	0,021	-0,517	0,210	0,014
	30000 – 79999	-0,423	0,205	0,039	-0,425	0,210	0,043
	80000 – 1 mil.	-0,193	0,201	0,338	-	-	-

Pozice v zaměstnání (ostatní dělník)	<i>Student, učeň</i>	0,691	0,481	0,151	0,763	0,502	0,128
	<i>Nepracující důchodce</i>	0,282	0,468	0,546	0,201	0,486	0,679
	<i>Nezaměstnaný</i>	-0,532	0,498	0,285	-0,622	0,515	0,227
	<i>Žena v domácnosti</i>	0,684	0,494	0,166	0,620	0,513	0,227
	<i>OSVČ</i>	0,651	0,277	0,019	0,512	0,291	0,078
	<i>Vedoucí zaměstnanec</i>	0,585	0,282	0,039	0,530	0,294	0,071
	<i>Ostatní zaměstnanec</i>	0,930	0,249	0,000	0,867	0,258	0,001
	<i>Kvalifikovaný dělník</i>	0,672	0,288	0,020	0,620	0,297	0,037
Vzdělání (NMgr.)	<i>Neúplné ZŠ</i>	0,568	0,923	0,538	0,486	0,925	0,599
	<i>ZŠ</i>	-0,501	0,217	0,021	-0,621	0,225	0,006
	<i>Vyučení</i>	-0,554	0,187	0,003	-0,657	0,194	0,001
	<i>SŠ bez maturity</i>	-0,619	0,192	0,001	-0,710	0,200	0,000
	<i>SOŠ s maturitou</i>	-0,273	0,171	0,111	-0,282	0,177	0,111
	<i>SŠ s maturitou</i>	-0,365	0,206	0,076	-0,438	0,211	0,038
	<i>VOŠ</i>	-0,853	0,363	0,019	-0,936	0,377	0,013
	<i>Bc.</i>	-0,100	0,296	0,736	-0,197	0,308	0,524
Pohlaví (žena)	<i>muž</i>	0,104	0,103	0,313	0,126	0,106	0,235
Politická orientace (11 – pravice)	1	-1,699	0,413	0,000	-1,542	0,440	0,000
	2	-1,334	0,396	0,001	-1,014	0,431	0,018
	3	-1,463	0,361	0,000	-1,334	0,390	0,001
	4	-1,204	0,356	0,001	-1,063	0,385	0,006
	5	-1,108	0,359	0,002	-0,943	0,389	0,015
	6	-1,119	0,329	0,001	-0,978	0,359	0,006
	7	-0,812	0,343	0,018	-0,618	0,372	0,097
	8	-0,974	0,338	0,004	-0,827	0,368	0,025
	9	-0,368	0,349	0,291	-0,243	0,378	0,520
	10	-0,378	0,375	0,313	-0,215	0,407	0,598
Víra (ano)	<i>ne</i>	0,025	0,110	0,820	0,050	0,113	0,655

Kraj (Moravskoslezský)	<i>Hl. město Praha</i>	0,031	0,240	0,898	0,025	0,248	0,918
	<i>Středočeský</i>	-0,017	0,194	0,932	0,019	0,197	0,922
	<i>Jihočeský</i>	0,413	0,239	0,084	0,452	0,247	0,067
	<i>Plzeňský</i>	0,494	0,259	0,056	0,473	0,266	0,075
	<i>Karlovarský</i>	0,025	0,296	0,931	0,046	0,307	0,881
	<i>Ústecký</i>	-0,024	0,216	0,911	-0,098	0,223	0,660
	<i>Liberecký</i>	0,276	0,284	0,330	0,412	0,295	0,163
	<i>Královehradecký</i>	0,543	0,246	0,027	0,546	0,253	0,031
	<i>Pardubický</i>	-0,164	0,269	0,540	-0,155	0,273	0,570
	<i>Vysočina</i>	0,059	0,256	0,817	0,102	0,258	0,691
	<i>Jihomoravský</i>	0,050	0,205	0,807	0,122	0,211	0,563
	<i>Olomoucký</i>	0,018	0,245	0,943	0,012	0,249	0,961
	<i>Zlínský</i>	0,330	0,243	0,173	0,480	0,247	0,052
Rok šetření (2014)	<i>2013</i>	-0,117	0,093	0,212	-0,083	0,096	0,389

(*Pseudo R*² = 0,130)

SN.2

Vyšší hodnoty byly opět naměřeny u bydlení v rodinném domě ve srovnání s kategorií s činžovním domem. Stejně tak i dojíždějící na kole (72 osob) po vyřazení extrémních hodnot. Velikostní skupina obce již nehraje statisticky průkaznou roli.

Věk má negativní vliv i na pocit štěstí ve srovnání s okolím. OSVČ a ostatní zaměstnanci vykazují vyšší hodnoty SN.2 než dělníci, nezaměstnaní opět nižší (neprůkazné). Respondenti s nižším stupněm vzdělání než vysokoškolským mají průkazně nižší pocit štěstí ve srovnání s okolím, pokud jsou srovnáváni s osobami majícími úplné vysokoškolské vzdělání, s jedinou výjimkou – osob bez dokončené ZŠ, kde se jedná již také o statisticky průkazný rozdíl (o více než 2 stupně). Muži se cítí méně šťastní než okolí ve srovnání se ženami. U pravicově smýšlejících lze opět vidět vysoký rozdíl, s výjimkou kategorie 2 (98 respondentů). Víra stále nemá vliv na výsledky.

Variabilita mezi kraji již není tak vysoká, pouze u Libereckého kraje jsou naměřené hodnoty výrazně vyšší než v kraji Moravskoslezském. Zajímavá je situace Jihočeského kraje, který vykazoval jeden z nejvyšších rozdílů hodnoty SN.1 oproti Moravskoslezskému kraji a zde se naopak ukazuje jako kraj s nejnižší hodnotou v tomto srovnání. V roce 2014 nebyly průkazně odlišné hodnoty oproti roku předchozímu.

Tabulka č. 29: Výsledky pro model 2, vliv „geografických“ faktorů a kontrolních proměnných na subjektivní spokojenost se životem (SN.2 jako závisle proměnná)

		S extrémními hodnotami			Bez extrémních hodnot		
proměnná	hodnota	β -koef.	S.E.	Sig.	β -koef.	S.E.	Sig.
Výdaje za dopravu (tis. Kč)		0,022	0,0215	0,306	0,0431	0,0502	0,391
Auta na hlavu		0,004	0,183	0,984	-0,018	0,191	0,926
Příjem domácnosti na hlavu (tis. Kč)		0,0031	0,0072	0,667	0,0066	0,0082	0,423
Věk		-0,014	0,005	0,007	-0,012	0,005	0,017
Typ bydlení (činžák)	Panelák	0,012	0,151	0,936	0,027	0,155	0,863
	Novostavba	0,213	0,292	0,465	0,237	0,308	0,442
	Řadovka	0,170	0,176	0,335	0,171	0,182	0,346
	Rodinný dům	0,283	0,161	0,078	0,283	0,166	0,088
	Jiné	-0,171	0,342	0,616	-0,249	0,354	0,482
Plánuje stěhování (určitě ano)	Spíše ano	-0,076	0,221	0,732	-0,056	0,230	0,808
	Spíše ne	0,101	0,205	0,623	0,026	0,214	0,902
	Určitě ne	0,281	0,196	0,152	0,251	0,203	0,217
	Neví	0,054	0,261	0,836	0,015	0,267	0,956
Způsob dojížděky (auto)	Autobus	-0,188	0,224	0,403	-0,173	0,228	0,447
	Motorka	-0,874	1,301	0,502	-0,857	1,303	0,511
	Vlak	0,203	0,380	0,592	0,268	0,406	0,510
	MHD	-0,061	0,234	0,795	-0,042	0,245	0,864
	Kolo	0,405	0,262	0,123	0,479	0,272	0,079
	Pěšky	0,017	0,190	0,928	0,102	0,198	0,607
	Jiné	0,137	0,392	0,727	0,165	0,413	0,689
Velikostní skupina obce (Praha)	Méně než 799	-0,023	0,224	0,918	-0,071	0,230	0,756
	800 – 1999	0,085	0,204	0,676	0,061	0,209	0,769
	2000 – 4999	-0,136	0,202	0,500	-0,156	0,210	0,456
	5000 – 14999	-0,230	0,194	0,236	-0,294	0,201	0,143
	15000 – 29999	-0,272	0,208	0,191	-0,330	0,213	0,121
	30000 – 79999	-0,035	0,209	0,866	-0,057	0,213	0,788
	80000 – 1 mil.	-	-	-	-	-	-

Pozice v zaměstnání (ostatní dělník)	<i>Student, učeň</i>	0,444	0,488	0,364	0,511	0,509	0,316
	<i>Nepracující důchodce</i>	0,426	0,475	0,370	0,385	0,493	0,435
	<i>Nezaměstnaný</i>	-0,635	0,507	0,210	-0,650	0,524	0,215
	<i>Žena v domácnosti</i>	0,482	0,501	0,336	0,477	0,521	0,360
	<i>OSVČ</i>	0,707	0,283	0,013	0,631	0,297	0,034
	<i>Vedoucí zaměstnanec</i>	0,337	0,288	0,243	0,207	0,300	0,490
	<i>Ostatní zaměstnanec</i>	0,680	0,254	0,008	0,642	0,264	0,015
	<i>Kvalifikovaný dělník</i>	0,312	0,295	0,289	0,267	0,303	0,378
Vzdělání (NMgr.)	<i>Neúplné ZŠ</i>	2,110	0,947	0,026	2,063	0,951	0,030
	<i>ZŠ</i>	-0,455	0,221	0,040	-0,563	0,229	0,014
	<i>Vyučení</i>	-0,594	0,190	0,002	-0,704	0,197	0,000
	<i>SŠ bez maturity</i>	-0,369	0,195	0,059	-0,464	0,203	0,022
	<i>SOŠ s maturitou</i>	-0,315	0,174	0,070	-0,404	0,179	0,024
	<i>SŠ s maturitou</i>	-0,379	0,208	0,069	-0,449	0,214	0,036
	<i>VOŠ</i>	-1,010	0,371	0,006	-1,093	0,385	0,005
	<i>Bc.</i>	-0,247	0,300	0,411	-0,342	0,313	0,274
Pohlaví (žena)	<i>muž</i>	-0,222	0,105	0,034	-0,202	0,108	0,061
Politická orientace (11 – pravice)	<i>1</i>	-1,282	0,419	0,002	-1,108	0,446	0,013
	<i>2</i>	-0,328	0,400	0,412	-0,027	0,435	0,951
	<i>3</i>	-1,195	0,366	0,001	-1,027	0,394	0,009
	<i>4</i>	-1,051	0,360	0,004	-0,858	0,390	0,028
	<i>5</i>	-0,800	0,363	0,028	-0,621	0,393	0,114
	<i>6</i>	-0,667	0,332	0,045	-0,475	0,362	0,190
	<i>7</i>	-0,647	0,346	0,062	-0,466	0,376	0,215
	<i>8</i>	-0,775	0,342	0,023	-0,579	0,371	0,119
	<i>9</i>	-0,296	0,352	0,400	-0,179	0,382	0,639
	<i>10</i>	-0,091	0,378	0,809	0,084	0,411	0,839
Víra (ano)	<i>ne</i>	-0,050	0,111	0,651	-0,040	0,115	0,728

Kraj (Moravskoslezský)	<i>Hl. město Praha</i>	0,127	0,244	0,602	0,141	0,252	0,576
	<i>Středočeský</i>	-0,115	0,198	0,561	-0,058	0,201	0,775
	<i>Jihočeský</i>	-0,175	0,243	0,471	-0,113	0,251	0,651
	<i>Plzeňský</i>	0,349	0,263	0,184	0,353	0,270	0,191
	<i>Karlovarský</i>	0,201	0,301	0,506	0,232	0,313	0,459
	<i>Ústecký</i>	0,232	0,220	0,293	0,249	0,227	0,274
	<i>Liberecký</i>	0,551	0,289	0,056	0,708	0,301	0,019
	<i>Královehradecký</i>	0,211	0,250	0,399	0,220	0,256	0,390
	<i>Pardubický</i>	-0,050	0,274	0,854	-0,013	0,279	0,963
	<i>Vysočina</i>	0,183	0,261	0,483	0,251	0,263	0,339
	<i>Jihomoravský</i>	-0,066	0,208	0,750	-0,021	0,215	0,921
	<i>Olomoucký</i>	0,227	0,250	0,365	0,241	0,253	0,341
	<i>Zlínský</i>	0,000	0,247	0,999	0,050	0,252	0,842
Rok šetření (2014)	2013	-0,053	0,095	0,578	-0,025	0,098	0,798

(*Pseudo* $R^2 = 0,100$)

Model 3

SN.1

Mírně rozšířený Model 3 o sekundárně upravené proměnné vykazuje téměř shodné výsledky, jak je vidět v následující tabulce. Z nově vytvořených transformovaných proměnných vykazuje po vyřazení extrémních hodnot poměrně silnou negativní roli ukazatel poměru příjmu na počet aut, což znamená, že v domácnostech relativně více vybavených auty ve vztahu k jejich příjmu (zástupná proměnná relativní mobility) je pocit spokojenosti respondenta vyšší. Z hlediska rodinné situace se ukázala nižší hodnota SN.1 u domácností sestávajících se z jednoho člověka a u domácností s jedním ekonomicky aktivním mužem, který živí alespoň jedno dítě, ve srovnání s domácnostmi s dětmi i příjmem. Lidé bydlící na venkově vůči městu nevykázali statisticky významný rozdíl v ukazateli.

Tabulka č. 30: Výsledky pro model 3, vliv „geografických“ faktorů, kontrolních proměnných a sekundárně odvozených proměnných na subjektivní spokojenost se životem (SN.1 jako závisle proměnná)

		S extrémními hodnotami			Bez extrémních hodnot		
proměnná	hodnota	β -koef.	S.E.	Sig.	β -koef.	S.E.	Sig.
Výdaje za dopravu (tis. Kč)		-0,0178	0,0217	0,412	-0,0003	0,0520	0,996
Příjem na auta		-676	821	0,410	-2423	1119	0,030
Příjem domácnosti na hlavu (tis. Kč)		0,0099	0,0088	0,262	0,0082	0,0109	0,452
Věk		-0,012	0,005	0,023	-0,009	0,005	0,079
Typ bydlení (činžák)	Panelák	0,177	0,153	0,249	0,219	0,159	0,167
	Novostavba	0,043	0,302	0,888	0,077	0,321	0,810
	Řadovka	0,202	0,180	0,263	0,213	0,186	0,254
	Rodinný dům	0,427	0,162	0,008	0,376	0,167	0,025
	Jiné	0,181	0,350	0,606	0,081	0,363	0,824
Plánuje stěhování (určitě ano)	Spíše ano	-0,196	0,230	0,392	-0,274	0,241	0,256
	Spíše ne	-0,196	0,215	0,362	-0,298	0,226	0,187
	Určitě ne	0,049	0,204	0,810	-0,036	0,213	0,864
	Neví	-0,888	0,279	0,001	-0,939	0,286	0,001
Způsob dojížděky (auto)	Autobus	-0,099	0,228	0,664	-0,068	0,231	0,769
	Motorka	-0,227	10,276	0,859	-0,071	10,279	0,956
	Vlak	0,125	0,404	0,758	0,322	0,438	0,463
	MHD	-0,191	0,241	0,429	-0,137	0,253	0,588
	Kolo	0,045	0,264	0,864	0,094	0,275	0,732
	Pěšky	-0,104	0,194	0,593	-0,024	0,203	0,905
	Jiné	0,512	0,413	0,215	0,536	0,428	0,210

Pozice v zaměstnání (ostatní dělník)	<i>Student, učeň</i>	0,426	0,513	0,406	0,573	0,530	0,280
	<i>Nepracující důchodce</i>	0,165	0,496	0,739	0,123	0,509	0,809
	<i>Nezaměstnaný</i>	-0,638	0,530	0,229	-0,668	0,542	0,218
	<i>Žena v domácnosti</i>	0,622	0,529	0,240	0,608	0,546	0,265
	<i>OSVČ</i>	0,626	0,286	0,029	0,502	0,302	0,096
	<i>Vedoucí zaměstnanec</i>	0,616	0,292	0,035	0,545	0,304	0,073
	<i>Ostatní zaměstnanec</i>	0,883	0,256	0,001	0,797	0,266	0,003
	<i>Kvalifikovaný dělník</i>	0,595	0,296	0,044	0,532	0,304	0,080
Vzdělání (NMgr.)	<i>Neúplné ZŠ</i>	0,287	0,921	0,755	0,141	0,924	0,878
	<i>ZŠ</i>	-0,581	0,229	0,011	-0,732	0,238	0,002
	<i>Vyučení</i>	-0,472	0,195	0,016	-0,577	0,202	0,004
	<i>SŠ bez maturity</i>	-0,584	0,201	0,004	-0,677	0,209	0,001
	<i>SOŠ s maturitou</i>	-0,256	0,180	0,155	-0,278	0,186	0,136
	<i>SŠ s maturitou</i>	-0,340	0,217	0,116	-0,394	0,223	0,077
	<i>VOŠ</i>	-1,111	0,379	0,003	-1,216	0,395	0,002
	<i>Bc.</i>	-0,174	0,304	0,567	-0,236	0,317	0,456
Pohlaví (žena)	<i>muž</i>	0,114	0,109	0,294	0,141	0,112	0,205
Politická orientace (11 – pravice)	<i>1</i>	-1,379	0,439	0,002	-1,255	0,467	0,007
	<i>2</i>	-1,132	0,419	0,007	-0,858	0,456	0,060
	<i>3</i>	-1,244	0,387	0,001	-1,151	0,417	0,006
	<i>4</i>	-0,940	0,378	0,013	-0,810	0,409	0,048
	<i>5</i>	-0,820	0,386	0,034	-0,696	0,418	0,096
	<i>6</i>	-1,008	0,353	0,004	-0,909	0,385	0,018
	<i>7</i>	-0,688	0,368	0,061	-0,517	0,399	0,195
	<i>8</i>	-0,843	0,364	0,020	-0,756	0,395	0,055
	<i>9</i>	-0,253	0,373	0,497	-0,170	0,405	0,674
	<i>10</i>	-0,267	0,402	0,507	-0,108	0,436	0,804
Víra (ano)	<i>ne</i>	0,007	0,114	0,948	0,036	0,118	0,761

Kraj (Moravskoslezský)	<i>Hl. město Praha</i>	0,409	0,227	0,071	0,423	0,234	0,071
	<i>Středočeský</i>	-0,159	0,200	0,427	-0,127	0,203	0,533
	<i>Jihočeský</i>	0,281	0,250	0,261	0,311	0,257	0,226
	<i>Plzeňský</i>	0,581	0,266	0,029	0,597	0,274	0,029
	<i>Karlovarský</i>	-0,002	0,301	0,995	0,074	0,311	0,811
	<i>Ústecký</i>	-0,097	0,224	0,666	-0,174	0,230	0,449
	<i>Liberecký</i>	0,480	0,294	0,103	0,604	0,307	0,049
	<i>Královohradecký</i>	0,536	0,252	0,034	0,502	0,259	0,053
	<i>Pardubický</i>	-0,053	0,282	0,850	-0,064	0,287	0,825
	<i>Vysočina</i>	0,030	0,264	0,910	0,060	0,266	0,821
	<i>Jihomoravský</i>	0,015	0,209	0,943	0,070	0,215	0,744
	<i>Olomoucký</i>	0,014	0,253	0,955	-0,013	0,256	0,959
	<i>Zlínský</i>	0,247	0,244	0,311	0,359	0,249	0,148
Rok šetření (2014)	<i>2013</i>	-0,119	0,098	0,223	-0,114	0,101	0,258
Rodinná situace (2 a více s příjmem a s dětmi)	<i>Matka s dítětem</i>	0,006	0,330	0,984	0,025	0,339	0,941
	<i>Otec s dítětem</i>	-0,815	0,369	0,027	-0,858	0,386	0,026
	<i>Individuální</i>	-0,478	0,207	0,021	-0,395	0,221	0,074
	<i>2 a více bez příjmu a dětí</i>	-0,041	0,452	0,927	-0,095	0,454	0,835
	<i>2 a více s příjmem bez dětí</i>	0,094	0,132	0,477	0,110	0,140	0,433
(Venkov X město) (město)	<i>Venkov</i>	0,064	0,127	0,617	0,116	0,130	0,372

(Pseudo $R^2 = 0,132$)

SN.2

V následující tabulce zahrnující proměnné z Modelu 3 a sledující vlivy na ukazatel subjektivní kvality života SN.2 lze vypožorovat, že již proměnná zachycující poměr příjmu a počtu aut nevykazuje statisticky významný efekt. Lidé v individuálních domácnostech mají i zde výrazně nižší hodnoty SN.2 než domácnosti s dětmi a příjmem. Venkovské prostředí má vyšší hodnoty SN.2 oproti městu. U proměnných z modelu 2 jsou výsledky opět obdobné, snižuje se v některých případech signifikance.

Tabulka č. 31: Výsledky pro model 3, vliv „geografických“ faktorů, kontrolních proměnných a sekundárně odvozených proměnných na subjektivní spokojenost se životem (SN.2 jako závisle proměnná)

		S extrémními hodnotami			Bez extrémních hodnot		
proměnná	hodnota	β -koef.	S.E.	Sig.	β -koef.	S.E.	Sig.
Výdaje za dopravu (tis. Kč)		0,0141	0,0222	0,526	0,0273	0,053	0,607
Příjem na auta		1278	838	0,127	1283	1143	0,262
Příjem domácnosti na hlavu (tis. Kč)		0,0120	0,0089	0,179	0,0158	0,0111	0,154
Věk		-0,012	0,005	0,019	-0,011	0,005	0,039
Typ bydlení (činžák)	Panelák	-0,021	0,156	0,893	-0,006	0,162	0,970
	Novostavba	0,278	0,308	0,367	0,330	0,327	0,312
	Řadovka	0,034	0,184	0,852	0,051	0,190	0,787
	Rodinný dům	0,215	0,165	0,191	0,198	0,170	0,246
	Jiné	0,074	0,357	0,837	-0,008	0,371	0,983
Plánuje stěhování (určitě ano)	Spíše ano	-0,117	0,234	0,616	-0,110	0,245	0,652
	Spíše ne	0,051	0,219	0,817	-0,039	0,230	0,865
	Určitě ne	0,208	0,207	0,316	0,160	0,216	0,459
	Neví	0,044	0,284	0,877	-0,027	0,291	0,927

Způsob dojížděky (auto)	<i>Autobus</i>	-0,232	0,232	0,318	-0,241	0,236	0,306
	<i>Motorka</i>	-0,879	1,300	0,499	-0,886	1,303	0,497
	<i>Vlak</i>	0,047	0,411	0,908	0,074	0,445	0,868
	<i>MHD</i>	-0,070	0,245	0,777	-0,070	0,258	0,784
	<i>Kolo</i>	0,276	0,269	0,305	0,331	0,280	0,237
	<i>Pěšky</i>	-0,132	0,198	0,506	-0,068	0,207	0,743
	<i>Jiné</i>	0,049	0,418	0,907	-0,031	0,434	0,943
Pozice v zaměstnání (ostatní dělník)	<i>Student, učeň</i>	0,453	0,522	0,385	0,609	0,539	0,258
	<i>Nepracující důchodce</i>	0,439	0,504	0,384	0,464	0,518	0,370
	<i>Nezaměstnaný</i>	-0,513	0,540	0,342	-0,449	0,552	0,416
	<i>Žena v domácnosti</i>	0,625	0,538	0,245	0,740	0,554	0,182
	<i>OSVČ</i>	0,639	0,293	0,029	0,566	0,308	0,067
	<i>Vedoucí zaměstnanec</i>	0,241	0,298	0,418	0,085	0,311	0,784
	<i>Ostatní zaměstnanec</i>	0,619	0,262	0,018	0,567	0,272	0,037
	<i>Kvalifikovaný dělník</i>	0,263	0,303	0,386	0,218	0,311	0,483
Vzdělání (NMgr.)	<i>Neúplné ZŠ</i>	2,054	0,948	0,030	2,001	0,953	0,036
	<i>ZŠ</i>	-0,550	0,233	0,018	-0,692	0,242	0,004
	<i>Vyučení</i>	-0,599	0,199	0,003	-0,730	0,206	0,000
	<i>SŠ bez maturity</i>	-0,465	0,204	0,023	-0,569	0,213	0,007
	<i>SOŠ s maturitou</i>	-0,332	0,183	0,070	-0,449	0,189	0,018
	<i>SŠ s maturitou</i>	-0,428	0,220	0,052	-0,503	0,226	0,026
	<i>VOŠ</i>	-1,295	0,388	0,001	-1,399	0,405	0,001
	<i>Bc.</i>	-0,313	0,308	0,310	-0,405	0,322	0,208
Pohlaví (žena)	<i>muž</i>	-0,177	0,111	0,109	-0,164	0,114	0,149

Politická orientace (11 – pravice)	1	-1,243	0,446	0,005	-1,104	0,475	0,020
	2	-0,575	0,425	0,176	-0,226	0,463	0,625
	3	-1,380	0,394	0,000	-1,193	0,423	0,005
	4	-1,228	0,385	0,001	-1,006	0,415	0,015
	5	-0,883	0,392	0,024	-0,690	0,424	0,103
	6	-0,958	0,358	0,008	-0,753	0,390	0,053
	7	-0,910	0,373	0,015	-0,698	0,405	0,085
	8	-1,019	0,369	0,006	-0,808	0,400	0,044
	9	-0,592	0,379	0,118	-0,462	0,410	0,260
	10	-0,413	0,408	0,312	-0,200	0,442	0,650
Víra (ano)	<i>ne</i>	0,195	0,230	0,598	-0,053	0,120	0,657
Kraj (Moravskoslezský)	<i>Hl. město Praha</i>	-0,117	0,204	0,398	0,237	0,238	0,321
	<i>Středočeský</i>	-0,159	0,200	0,565	-0,067	0,207	0,747
	<i>Jihočeský</i>	-0,178	0,255	0,484	-0,158	0,262	0,547
	<i>Plzeňský</i>	0,337	0,270	0,212	0,347	0,278	0,212
	<i>Karlovarský</i>	0,181	0,307	0,555	0,215	0,317	0,497
	<i>Ústecký</i>	0,213	0,228	0,350	0,244	0,235	0,300
	<i>Liberecký</i>	0,689	0,299	0,021	0,853	0,312	0,006
	<i>Královehradecký</i>	0,256	0,256	0,317	0,254	0,263	0,335
	<i>Pardubický</i>	0,120	0,287	0,675	0,120	0,293	0,682
	<i>Vysočina</i>	0,217	0,269	0,420	0,280	0,271	0,301
	<i>Jihomoravský</i>	-0,062	0,213	0,771	-0,025	0,219	0,909
	<i>Olomoucký</i>	0,146	0,258	0,571	0,157	0,262	0,548
	<i>Zlínský</i>	0,001	0,248	0,996	0,032	0,253	0,898
Rok šetření (2014)	<i>2013</i>	-0,060	0,100	0,548	-0,046	0,103	0,654
Rodinná situace (2 a více s příjmem a s dětmi)	<i>Matka s dítětem</i>	-0,158	0,335	0,637	-0,206	0,344	0,550
	<i>Otec s dítětem</i>	-0,197	0,377	0,601	-0,240	0,393	0,541
	<i>Individuální</i>	-0,462	0,212	0,029	-0,372	0,226	0,099
	<i>2 a více bez příjmu a dětí</i>	-0,129	0,461	0,779	-0,119	0,464	0,798
	<i>2 a více s příjmem bez dětí</i>	-0,029	0,134	0,830	0,007	0,143	0,960
(Venkov X město) (město)	<i>Venkov</i>	0,231	0,130	0,076	0,251	0,133	0,058

(Pseudo $R^2 = 0,105$)

Všeobecně lze říci, že vyřazení odlehlých pozorování nemělo v naprosté většině případů rozhodující vliv na výsledky. Pokud už došlo ke změně hodnocení ohledně statistické významnosti vlivu dané proměnné, bylo tomu tak právě u proměnných souvisejících s příjmem a útratou za dopravu. Nízká hodnota pseudo R^2 ve všech případech nemusí nutně znamenat nízkou vypovídající hodnotu modelů, pouze je třeba vzít v úvahu nízkou schopnost předpovídání případných dalších hodnot na základě zjištěných faktorů (Frost 2014) a potvrzuje velké množství dalších nezjištěných faktorů, které ovlivňují výslednou hodnotu ukazatelů subjektivní kvality života.

3.3 Diskuse

3.3.1 Geografické proměnné

Typ bydlení

V prvním modelu se víceméně potvrzuje teoretický předpoklad (Evans et al. 2013), že v domech s nižším počtem rodin (řadový dům, samostatně stojící rodinný dům) bude vyšší spokojenost se životem. Ve druhém modelu po zařazení proměnných příjmu, vzdělání a pozice v zaměstnání již nejsou výsledky tak přesvědčivé. Rodinný dům stále vychází jako nejlepší varianta z hlediska efektů na subjektivní spokojenost respondentů, u panelového domu již je však také efekt poměrně pozitivní. Zajímavé jsou poměrně špatné výsledky u novostaveb, které mohou být dány malým počtem respondentů v této kategorii (60), neurčitostí tohoto pojmu či snad vyššími náklady na bydlení. U subjektivní kvality života ve srovnání s okolím (SN.2) naopak vykazují vysoké hodnoty, což by podpořilo poslední domněnku, že bydlení v novostavbě vyžaduje vysokou investici a lidé se potom hodnotí šťastněji než jejich okolí a zároveň lze očekávat i objektivně vyšší kvalitu života v takovém prostředí. Jinak jsou výsledky obdobné, jen obyvatelé panelových domů u této druhé závisle proměnné vykazují nižší hodnoty beta koeficientů, což by odpovídalo teoretickému předpokladu nižší důvěry ve své okolí.

Plánuje stěhování

Dle očekávání se lidé spokojení se svým bydlením (tj. neplánují se stěhovat) spokojenější se svým životem než ti, co se stěhovat plánují, a to i pokud vezmeme úvahu jejich sebehodnocení ve vztahu s okolím (SN.2). Potvrzuje to předpoklad, že dílčí subjektivní kvalita života v oblasti bydlení formuje globální subjektivní kvalitu života. Zajímavým fenoménem je extrémně nízká hodnota regresních koeficientů u respondentů, kteří si nejsou jisti, zda se budou stěhovat. To lze vysvětlit nejlépe psychologickým hlediskem zmíněným v úvodu. Lidé onotologicky nejistí, kteří nemají kontrolu nad děním ve svém okolí (external locus of control) a navíc nemající

jistotu v podobě zajištěného bydlení, budou velmi pravděpodobně vykazovat nižší pocit spokojenosti s vlastním životem. Zajímavý je kontrast u SN.2, kde již tyto negativní hodnoty nejsou vidět – pravděpodobně z důvodu interního přesvědčování sebe sama, že nejistota znamená svobodu a lepší relativní postavení. Nebo mohou být nespokojeni se svým bydlením, ale dou

Způsob dojížděky do zaměstnání

Neprokázal se zde předpoklad, že by měla dojížděka na kole či docházení do zaměstnání pěšky vliv na subjektivní kvalitu života (Smith 2013), pouze u druhého modelu u SN.2 je statisticky významný pozitivní vliv dojížděky na kole. Pokud vezmeme v úvahu beta koeficienty bez ohledu na statistickou významnost, ukazuje se, že dojížděka pomocí MHD může mít negativní vliv ve srovnání s dojížděkou autem zejména díky očištění o vliv velikosti obce a typu bydlení (srovnáváme zde podobné situace). Pozitivní efekt dojížděky vlakem znamená zajímavé výsledky zejména ve srovnání s dojížděkou autobusem, kde bychom očekávali využití v obdobných situacích (vzdálenost do zaměstnání, velikost obce). Očividně má vliv v tomto případě povaha tohoto dopravního prostředku a činnosti, které lze během dojížděky vykonávat, případně námaha, kterou člověk vykoná (Mokhtarian a Salomon 2001). Bohužel lze při pouhé analýze dotazníku CVVM těžko určit skutečný vliv dojížděky, či zda determinanty jsou například vzdálenost do zaměstnání, osobní příjem v zaměstnání či povaha tohoto zaměstnání (Stutzer a Frey 2008).

Velikostní skupina obce

Zde jsou výsledky v rozporu s očekáváním (Hayo a Seifert 2002). Nejpozitivnější jsou výsledky u obcí nad 80 000 obyvatel, přičemž Hayo a Seifert při využití lineárního regresního modelu na vzorku ze střední a východní Evropy očekávali opak. Lze se dohadovat, že se jedná o vliv právě metodiky, kde jsou brány v úvahu odlišné velikostní kategorie obcí, což se dále ověřuje u třetího modelu zařazením proměnné „Venkov X město“. Kategorie zvolené při šetření CVVM způsobily, že v některých

případech s růstem populace v obci roste i spokojenost se životem (či právě v případě srovnání s okolím, SN.2). Každopádně tento výsledek spíše potvrzuje materiální pojetí subjektivní kvality života, dle něhož větší možnosti a dostupnost služeb (ve větších městech) zvyšují globální spokojenost.

3.3.2 Odvozené proměnné

Město X venkov

I zde jsou výsledky v rozporu s očekáváním (Shucksmith et al. 2007), poněvadž (v kontrastu s vlivem velikostní skupiny obce) se zde ukazuje pozitivní vliv venkova na výsledek, právě u SN.2. Odvážuji se tvrdit, že to může ukazovat na vyšší míru předsudků v menších obcích ve srovnání s objektivnějším ukazatelem pocitu spokojenosti.

Příjem na počet aut v domácnosti

Ukazuje se, že vyšší relativní mobilita (menší příjem přepočtený na počet aut) má vliv na růst spokojenosti se životem. To je v souladu s předpokladem, že vyšší mobilita zlepšuje možnosti jedince (koncept *capabilities* Amartye Sena) a díky nim může být člověk spokojenější s vlastním životem. Zajímavý je však opačný vztah u ukazatele SN.2, který nicméně není statisticky signifikantní, kde se ukazuje, že lidé relativně mobilnější vykazují nižší hodnoty SN.2. To by stálo za další analýzu. Nicméně vzhledem k vysoké míře odvození této proměnné a většímu počtu dalších proměnných v modelu se nemusí jednat o příliš vypovídající fenomén.

Rodinná situace

Výsledky CVVM jsou částečně v souladu s předchozím výzkumem (Alesina et al. 2012). Individuální domácnosti a domácnosti, kde žije jeden muž s dětmi, vykazují nižší hodnoty ukazatelů SN.1 i SN.2. Avšak bezdětné domácnosti v rozporu se zjištěným předpokladem vykazují nižší hodnoty než srovnatelné domácnosti s dětmi. Matky s dětmi mají poměrně vysoké hodnoty obou ukazatelů.

3.3.3 Kontrolní proměnné

Věk

Vyazuje z celé analýzy vůbec nejvyšší vliv na výsledek dotazů a je to plně v souladu s očekáváním. Avšak lze těžko hodnotit efekt na skutečný pocit spokojenosti se životem/štěstím, poněvadž zde předpokládám vysokou závislost na mezigeneračních rozdílech, tj. odlišných přístupech k životu obecně v závislosti na věku z důvodu odlišné výchovy apod.

Příjem domácnosti na hlavu

Vliv příjmu na subjektivní kvalitu života se zde neprokázal, s výjimkou druhého modelu po odstranění extrémních hodnot. Paradoxně byla závislost ještě nižší u ukazatele SN.2. Česká republika je již považována za zemi s vyšším středním příjmem a tedy zde by závislost již neměla být znatelná s tím, jak už všechny základní potřeby jsou bezpečně zajištěny (Easterlin 1974).

Pozice v zaměstnání

Ukazuje se zhruba předpoklad, že lidé rozhodující si o vlastním osudu či mající větší prostor a moc nad vlastním časem (OSVČ, studenti, ženy v domácnosti) jsou šťastnější. Na druhou stranu to platí i o zaměstnancích ve srovnání s dělníky, lze z toho usuzovat na vyšší pozici a spíše kancelářskou povahu jejich práce, což by odpovídalo předpokladům zjištěným v jiných průzkumech.

Vzdělání

Zcela v souladu s předpokladem (Hayo a Seifert 2002) se dvěma zajímavými odchylkami – absolventi vyššího odborného vzdělání mají výrazně nižší hodnoty. Příčinu bych hledal ve faktu, že se jedná poměrně často o neúspěšné zájemce o studium na vysoké škole, kteří tím pádem nejsou úspěšní – jinými slovy nedokáží dosahovat svých cílů. Naopak lidé bez vzdělání vykazují vůbec nejvyšší hodnoty. Příčinu lze nalézt pravděpodobně v nízkém počtu respondentů.

Pohlaví

Ženy sice vykazují vyšší hodnoty subjektivní kvality života než muži, pokud se mají srovnávat se svým okolím (SN.2), což je v souladu s předpokladem, ale tento efekt nemusí být plně průkazný. To se ukazuje například u rodinné situace. Samotné ženy s dětmi zde nevykazují nižší hodnoty, jak by se dalo předpokládat, avšak z hlediska příjmu na hlavu se jedná o kategorii s nejnižší hodnotou, vyjma domácností bez ekonomicky aktivních.

Politická orientace

Pravicově orientovaní respondenti vykazují rovněž vyšší hodnoty, stejně jako ve výše zmíněném výzkumu (D'Ambrosio a Frick 2004). Souvisí to pravděpodobně s větším důrazem na osobní svobodu, vlastní iniciativu, což jsou hlavní determinanty pocitu štěstí.

Víra

Zde se nepotvrdil předpoklad, že religiozně založení lidé vykazují vyšší subjektivní kvalitu života (Borooah 2006). Pojetí víry se však může lišit dle společnosti či kultury, k níž respondent náleží, tím spíše u České republiky, kde je pojetí víry a příslušnosti k církvi velmi specifické a pravděpodobně nesrovnatelné s jakoukoliv jinou zemí světa.

Množství faktorů nevstoupilo do analýzy z důvodu vyřazení během jedné ze čtyř fází výběru proměnných (viz část „Logika modelů“). Dá se však očekávat i jejich vliv, který je popsán v části „Podmíněnosti“.

3.3.4 Zohlednění teoretických východisek

Kdybychom reflektovali výsledky analýzy optikou teoretických východisek, docházíme k poznání, že lze pouze velmi těžko objektivizovat zjištěné výsledky a závislosti, zejména z důvodů zmíněných v následující podkapitole. Za neprůkazností vlivu vyššího materiálního zabezpečení jedinců (vyšší příjem, vyšší útrata

za dopravu, vyšší kvalita bydlení a větší počet automobilů) může stát jednak zabezpečení aspirací na nižší úrovni, tj. zabezpečení těchto statků pouze za cenu vyšší nejistoty¹⁶, jednak vnější motivace k vykonávání lidské činnosti. Dále může být způsobena orientací jednotlivců na zabezpečení kolektivní kvality života (ať už formou objektivních statků a činů či zaměřením na zvýšení spokojenosti) a omezenou pozorností na individuální blahobyt. Tato nejednoznačnost by byla o to silnější při otázce kladené spíše hedonistickým způsobem (SN.2 – pocit štěstí) než u první otázky zaměřující se na eudaimonistické pojetí subjektivní kvality života (SN.1 – spokojenost se životem).

V jednotlivých dimenzích – dílčích subjektivních kvalitách života se prokázal vliv objektivních faktorů zejména ve spojitosti se spokojeností s bydlením. Spokojenost s prací, životním prostředím či volným časem takovýmto způsobem šetření nelze prokázat. Rostoucí prostorová mobilita, která člověku dává schopnosti a možnosti účastnit se na větším spektru činností, nemá zcela průkazný vliv. Z výsledků tento vliv však lze částečně odhadnout. Její vliv, stejně jako ostatní zjištěné vlivy, by bylo vhodné zanalyzovat hlubší kvalitativní analýzou na menším vzorku respondentů.

3.3.5 Omezení výzkumu

Používám lineární pojetí na škále spokojen-nespokojen. Zanedbávám kvalitu této charakteristiky, neboli neřeším povahu a obsah subjektivní kvality života. Jak říkají Diener et al. (1999), pro kvalitnější výsledky je třeba využít víceotázkových metod pro zjištění skutečného stavu subjektivní kvality života. K tomuto je možno dle nich zahrnout i pouhé vnější hodnocení (úsměv, hodnocení kvality života známými).

Odlišné pochopení významu otázek a odlišný překlad hrají také roli. Přestože může být znění otázek identické, každý člověk přikládá stejným termínům odlišný význam

¹⁶ Či případně za cenu vyšších nákladů, například zvýšeného nepohodlí při dojíždce, horšího životního prostředí či vyšších nákladů a času na dojíždku, tyto proměnné bohužel průzkumem CVVM analyzovány nebyly.

(van Praag 2003, s. 7). Ouwenel a Veenhoven (1991) zmiňují tzv. *culture bias*, který může být částečně aplikován i na situaci v ČR, přestože se jedná o kulturně poměrně homogenní společnost. podle nějž respondenti odpovídají na identickou otázku odlišně z důvodu kulturních faktorů:

- Odlišná jazyková interpretace
- Odlišná orientace společnosti na štěstí, hodnocení této „kvality“ pozitivně
- Odlišná reakce na očekávanou odpověď¹⁷
- Pochopení konceptu „štěstí“ – jedná se převážně o západní koncept

White et al. (2010) upozorňují, že chápání toho, co lze považovat za „kvalitní/šťastný život“, se mění v průběhu času, od čistě konzumního přístupu až k osobnostnímu rozvoji. Posledním bodem je přílišný důraz na pozitivní složku lidského života a zanedbání negativních aspektů při analýze. Respondent se nesoustředí na negativní aspekty, které jistě jsou také součástí jeho života.

Pokud budeme cyničtí, můžeme říci, že celkový koncept subjektivní kvality života je tak trochu sám pro sebe, vzhledem k tomu, že rozdíly v interpretaci jsou větší než rozdíly v pocitu štěstí (a opět jde jen o pocit), tedy má smysl porovnávat spíše objektivní faktory – naděje dožití, míra nemocnosti, příjem, využití času. S tím souvisí případ, kdy přestože určitý aspekt významně ovlivňuje individuální subjektivní kvalitu života, nemusí to nutně znamenat, že si to respondent uvědomuje, protože jeho kulturní a další okolnosti ho k tomu nevedou a on sám považuje jiné hodnoty jako významné (Deci a Ryan 2008, s. 8).

Dále je nutné mít pro případný další výzkum a srovnání výsledků s jinými výzkumy mít na paměti, že psychologické faktory silně přispívají k fluktuaci subjektivní kvality života v čase v závislosti na aktuálním rozpoložení (Gaderman 2007), poskytnuté údaje vůbec nemusí být objektivní s ohledem na nestabilitu. Bostic a Ptacek (2001) prokázali, že subjektivní kvalita života se mění v čase

¹⁷ Např. v Japonsku očekávají spíše průměrnost, zatímco v USA pozitivní přístup.

v závislosti na náladě a aktuální životní situaci. Variabilita je přitom silnější u emočně nestabilních lidí, kteří nemají dostatečnou kontrolu nad událostmi jejich života (v angličtině tzv. external locus of control). White et al. (2010) zmiňují ještě jeden významný bod – subjektivní kvalita života je sice zaznamenávána staticky v určitý okamžik, ale přitom se významně mění v průběhu času. Mění se jak objektivní situace způsobující změnu subjektivní kvality života, tak relativní vztah vůči okolí a zejména percepce toho, co lze za kvalitu života považovat. To dokazují i Kahneman a Krüger (2006), kteří vypožorovali významné zlepšení výsledků u respondentů, kteří před dotazováním našli drobnou minci.

4 Závěr

V úvodu byl definován cíl analýzy dat výběrového šetření CVVM týkající se subjektivní kvality života, její podmíněnosti a následné porovnání s existujícími empirickými výzkumy se zaměřením na geografické faktory. Bohužel nižší množství relevantních analyzovaných proměnných snížilo možnost zapojení většího počtu geografických faktorů. I přes toto omezení došlo k několika významným zjištěním, mimo jiné už v popisné části (např. variabilita subjektivní kvality života dle krajů). Statistická analýza dat pomocí ordinální regrese poskytla větší množství výsledků, z nichž mnohé se neukázaly jako statisticky průkazné.

Byly potvrzeny některé očekávané podmíněnosti – zejména lidé ontologicky nejistí¹⁸, bydlící v budovách s větším počtem lidí, s nižší relativní prostorovou mobilitou, starší, s nižším statusem v zaměstnání či nezaměstnaní, nižší úrovní vzdělání a levicově orientovaní vykazují obvykle i nižší úroveň subjektivní kvality života. Nevyjasněné výsledky, co se vlivu na subjektivní kvalitu života týče, přinesla analýza pohlaví a příjmu, což bylo také v souladu s očekáváním. Naopak teoretické předpoklady se nepotvrdily u velikostní kategorie obce (větší obce mají vyšší míry subjektivní kvality života), způsobu dojížděky do zaměstnání (dojížděka vlakem má pozitivní vliv, naopak dojížděka MHD negativní) a víry (nemá vliv na výsledek).

Tento výzkum může sloužit jako významný odrazový můstek pro další hodnocení subjektivní kvality života v Česku. Případný následující výzkum by měl být hlubší, podpořen dalšími kvalitativními metodami a více zaměřen na konkrétní oblasti dílčí subjektivní kvality života dle zájmu výzkumníků (White et al. 2012). Další z potenciálních směrů výzkumu by směřoval na důsledky dané prostorové variability, neboli jakou adaptační strategii lidé zvolí ve vztahu k měnícímu se

¹⁸ Konkrétně ti, kteří neví, zda se chtějí stěhovat.

prostředí, v němž se nachází. Subjektivní pojetí lidského blahobytu pravděpodobně bude v budoucnosti nadále stále častěji cílem zájmu empirického výzkumu.

Doufám, že tato práce přispěla k utřídění teoretických přístupů, zjištěných výzkumů a rozšířila znalosti o úrovni subjektivní kvality života v Česku, jejích podmíněnostech a odchylkách vůči jiným oblastem světa. Práce alespoň poslouží jako ukázka smýšlení a schopností vysokoškolského studenta.

Jak zmiňují Ira a Andráško (2007, s. 172), výzkum subjektivní kvality života může mít v geografii mnohé dopady: uplatnění zjištěných znalostí pro další výzkumy a politiky, pochopení závislostí a vztahů lidských aktivit, determinantů lidského štěstí, identifikace určitých standardů pro srovnání, monitoring různých opatření, podpora participace veřejnosti na rozhodování apod. Vzhledem k tomu, že by kvalita života obyvatel měla být primárním cílem všech hospodářských a sociálních politik místní i státní správy (Mandys 2013), potažmo veškerého lidského úsilí a činnosti, mělo by být téma subjektivní kvality života centrálním pro analýzu potřeb obyvatel.

Geografie by měla být vědou syntetizující poznatky o subjektivní kvalitě života vycházející z psychologie, která se zabývá převážně jednotlivcem, a sociologie, která zase aplikuje všeobecné koncepty společnosti. Geografie by měla do tohoto diskursu přinést prostorovou dimenzi a pomoci v syntéze vztahu člověka a prostředí, v němž žije. Snad tomu tato práce alespoň v minimální míře napomůže.

5 Zdroje

ALBUQUERQUE, I., DE LIMA, M. P., MATOS, M., FIGUEREIDO, C. (2012): Personality and subjective well-being: What hides behind global analyses? *Social Indicators Research*, 105, č. 3, 447-460.

ALESINA, A., DI TELLAB, R., MACCULLOCH, R. (2004): Inequality and happiness: are Europeans and Americans different? *Journal of Public Economics*, 88, č. 9, 2009-42.

APPADURAI, A. (2004): The capacity to aspire: culture and the terms of recognition. In: RAO, V., WALTON, M. (Eds.): *Culture and Public Action*. Stanford, Stanford University Press.

BINDER, M., COAD, A. (2011): From Average Joe's happiness to Miserable Jane and Cheerful John: using quantile regressions to analyze the full subjective well-being distribution. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 79, č. 3, s. 275-290.

BJØRNSKOV, C. (2003): The happy few: Cross-country evidence on social capital and life satisfaction. *Kyklos*, 56, č. 1, s. 3-16.

BOROOAH, V. K. (2006): How much happiness is there in the world? A cross-country study. *Applied Economics Letters*, 13, č. 8, s. 483-488.

BOSTIC, T. J., PTACEK, J. T., 2001. Personality factors and the short-term variability in subjective well-being. *Journal of Happiness Studies*, 2, s. 355-373.

BRERETON, F., CLINCH, J. P., FERREIRA, S. (2008): Happiness, geography and the environment. *Ecological Economics*, 65, č. 2, s. 386-396.

CVVM (2013a): "Databáze 2013". Technická zpráva. Štohanzlová, I. (zpracovatel), Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

CVVM (2013b): "Databáze 2013". Vzor dotazníku. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

CVVM (2013c): Základní databáze sociálněgeografických a demografických ukazatelů reflektujících postoje obyvatelstva Česka. Terénní šetření. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

CVVM (2014a): "Databáze 2014". Technická zpráva. Štohanzlová, I. (zpracovatel), Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

CVVM (2014b): "Databáze 2014". Vzor dotazníku. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

CVVM (2014c): Otázky sociální geografie očima české veřejnosti. Sekundární analýza dat průzkumů. Čadová, N., Červenka, J. (zpracovatelé), Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 41 s.

CVVM (2014d): Základní databáze sociálněgeografických a demografických ukazatelů reflektujících postoje obyvatelstva Česka. Terénní šetření. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

CVVM (2014e): Základní databáze sociálněgeografických a demografických ukazatelů reflektujících postoje obyvatelstva Česka. Základní údaje z průzkumů. Čadová, N. (zpracovatel), Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 40 s.

D'AMBROSIO, F. (2004): Subjective Well-Being and Relative Deprivation: An Empirical Link. Discussion Paper No. 1351, Bonn, Institute for the Study of Labor (IZA).

DE NEVE, K. M., COOPER, H. (1998): The happy personality: a meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124, č. 2, s. 197-229.

DECI, E. L., RYAN, R. M. (2008): Hedonia, eudaimonia, and well-being: an introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, s. 1-11.

- DEVINE, J., CAMFIELD, L., GOUGH, I. (2008): Autonomy or Dependence – or Both?: Perspectives from Bangladesh. *Journal of Happiness Studies* 9, č. 1, s. 105-138.
- DIENER, E., EMMONS, R., LARSEN, R., GRIFFIN, S. (1985): The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, s. 1105-1117.
- DIENER, E., DIENER, M., DIENER, C. (2009): Factors predicting the subjective well-being of nations. *Culture and Well-Being*, 38, s. 43–70.
- DIENER, E., SANDVIK, E., PAVOT, W., FUJITA, F. (1992): Extraversion and subjective well-being in a U.S. national probability sample. *Journal of Research in Personality*, 26, s. 205–215.
- DIENER, E., SUH, E. M., LUCAS, R. E., SMITH, H. L. (1999): Subjective well-being: three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, s. 276–302.
- DIENER, E., GOHM, C. L., SUH, E. M., OISHI, S. (2000). Similarity of the relations between Marital Status and Subjective Well-being Across Cultures. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 31, s. 419-436.
- DI TELLA, R., MACCULLOCH, R. J., OSWALD, A. J. (2001): Preferences over Inflation and Unemployment: Evidence of Surveys of Happiness. *American Economic Review*, 91, s. 335-341.
- DVOŘÁKOVÁ, N. (2010): Kvalita života. Prezentace. Komunitní studie lokalit, KSGRR PŘF UK.
- EASTERLIN, R. A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. In: DAVID, P. A., REDER, M. W. (Eds.): *Nations and households in economic growth: Essays in honor of Moses Abramovitz*. New York, Academic Press, s. 89–125
- EASTERLIN, R. A. (2001): Income and happiness: towards a unified theory. *The Economic Journal*, 111, č. 473, s. 465-84.
- ECONOMIST (2013). Money can buy happiness (online). Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2013/05/daily-chart-0> (cit. 15. 9. 2014).
- EMMONS, R. A., DIENER, E. (1985): Personality correlates of subjective well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 11, s. 89–97.
- ETTEMA, D., GÄRLING, T., OLSSON, L. E., FRIMAN, M. (2010): Out of home activities, daily travel, and subjective well-being. *Transportation Research Part A*, 44, s. 723-732.
- EUROPEAN VALUES SURVEY (2011). About EVS (online). Dostupné z: <http://www.europeanvaluesstudy.eu/evs/about-evs> (cit. 12. 3. 2015).
- FERRER-I-CARBONELL, A., FRIJTERS, P. (2004): How Important Is Methodology for the Estimates of the Determinants of Happiness? *The Economic Journal*, 114, č. 497, s. 641-659.
- FERRER-I-CARBONELL, A. (2005): Income and well-being: an empirical analysis of the comparison income effect. *Journal of Public Economics*, 89, č. 5-6, s. 997-1019.
- FROST, J. (2014). How to Interpret a Regression Model with Low R-squared and Low P values (online). Dostupné z: <http://blog.minitab.com/blog/adventures-in-statistics/how-to-interpret-a-regression-model-with-low-r-squared-and-low-p-values> (cit. 12. 4. 2015).
- GADERMANN, A. M., ZUMBO, B. D. (2007): Investigating the inter-individual variability and trajectories of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 81, s. 1–33.
- GUTIÉRREZ, J. L. G., JIMÉNEZ, B. M., HERNÁNDEZ, E. G., PUENTE, C. P. (2005): Personality and subjective well-being: big five correlates and demographic variables. *Personality and Individual Differences*, 38, č. 7, s. 1561-1569.
- HÄGERSTRAND, T. (1970): What about people in regional science? *Regional Science Association Papers*, 24, s. 7–21.
- HAYO, B., SEIFERT, W. (2002): Subjective economic well-being in Eastern Europe. *Diskussionsbeiträge aus dem Fachbereich Wirtschaftswissenschaften, Universität - Gesamthochschule - Essen*, č. 120.

- HELLIWELL, J. F., PUTNAM, R. D. (2004): The Social Context of Well-being. *The Philosophical Transactions of Royal Society in London*, 359, s. 1435–1446.
- HEŘMANOVÁ, E. (2012): Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu. *Sociológia*, 44, č. 4, s. 407-425.
- HINDLS, R. HRONOVÁ, S., SEGER, J., FISCHER, J. (2007): *Statistika pro ekonomy*. Osmé vydání. Praha: Proffesional Publishing.
- IRA, V., ANDRÁŠKO, I. (2007): Kvalita života z pohledu humánnej geografie. *Geografický časopis*, 59, č. 2, s. 159-179.
- KACAPYR, E. (2008): Cross-country determinants of satisfaction with life. *International Journal of Social Economics*, 35, č. 6, s. 400–416.
- KAHNEMAN, D., KRUEGER, A. B. (2006): Developments in the measurement of subjective well-being. *Journal of Economic Perspectives*, 20, s. 3–24.
- KOZARYN, A. O., HOLMES, O., AVERY, D. R. (2014): The Subjective Well-Being Political Paradox: Happy Welfare States and Unhappy Liberals. *Journal of Applied Psychology*, 99, č. 6, s. 1300–1308.
- KROLL, C. (2008): Social capital and the happiness of nations — The importance of trust and networks for life satisfaction in a cross-national perspective. Frankfurt am Main, Peter Lang.
- KRUEGER, A. B., SCHKADE, D. A. (2008): The reliability of subjective well-being measures. *Journal of Public Economics*, 92, s. 1833–1845.
- LAERD STATISTICS (2015): Ordinal Regression Using SPSS Statistics (online). Dostupné z: <https://statistics.laerd.com/spss-tutorials/ordinal-regression-using-spss-statistics.php> (cit. 1. 3. 2015).
- LIN, C. H. A., LAHIRI, S., HSU, C. P. (2014): Happiness and regional segmentation: Does space matter? *Journal of Happiness Studies*, 15, s. 57–83.
- MACLEOD, A. K., COATES, E., HETHERTON, J. (2008). Increasing well-being through teaching goal-setting and planning skills: results of a brief intervention. *Journal of Happiness Studies*, 9, s. 185–196.
- MANDYS, J. (2013): Kvalita života jako využitelný indikátor pro potřeby regionální sociální politiky, s. 86-96. In: MURGAŠ, F. (Ed.). *Prostorová dimenze kvality života*. Sborník z konference. Technická univerzita v Liberci. 146 s.
- MEDRANO, J. D. (2009). World map of happiness. World Values Survey Archive (online). Dostupné z: <http://www.jdsurvey.net/jds/jdsurveyMaps.jsp?Idioma=I&SeccionTexto=0404&NOID=103> (cit. 12. 3. 2015).
- MELOUN, M., MILITKÝ, J. (2004): *Statistická analýza experimentálních dat*. Praha, Academia.
- MOKHTARIAN, P. L., SALOMON, I. (2001): How derived is the demand for travel? Some conceptual and measurement considerations. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 35, č. 8, s. 695-719.
- NÁROŽNÁ, M. (2013): Imputace chybějících hodnot v rozsáhlých datových souborech. Diplomová práce. Katedra matematické analýzy a aplikací matematiky, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci.
- OUWENEEL, P., VEENHOVEN, R. (1991): Cultural bias or societal quality?. In: BLEICHRODT, N., DRENTH, P. (Eds): *Contemporary Issues in Cross-Cultural Psychology*. Amsterdam, Swets & Zeitlinger.
- PAPACOSTAS, C., PREVEDOUROS, P. (1993): *Transportation engineering and planning*. Upper Saddle River, Prentice Hall. 685 s.
- PODZIMEK, M. (2013): Krize kvality života v postmoderně Západu, s. 107-116. In: MURGAŠ, F. (Ed.). *Prostorová dimenze kvality života*. Sborník z konference. Technická univerzita v Liberci. 146 s.
- PYCHYL, T. A., LITTLE, B. R. (1998): Dimensional specificity in the prediction of subjective well-being: personal projects in pursuit of the Phd. *Social Indicators Research*, 45, s. 423–473.
- RABUŠIC, L. (2004): *Mnohonásobná lineární regrese*. Masarykova univerzita v Brně.
- RAM, R. (2010): Social capital and happiness: Additional cross-country evidence. *Journal of Happiness Studies*, 11, č. 4, s. 409–418.

- ROBOTKOVÁ, A. (2011): Metody analýzy chybějících údajů ve statistice. Diplomová práce. Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita v Brně.
- RYFF, C. D. (1989): Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, s. 1069–1081.
- ŘEHÁKOVÁ, B. (2000): Nebojte se logistické regrese. *Sociologický časopis*, 36, č. 4, s. 475-492.
- SHUCKSMITH, M., CAMERON, S., MERRIDEW, T., PICHLER, F. (2009): Urban-Rural Differences in Quality of Life across the European Union. *Regional Studies*, 43, č. 10, s. 1275-1289.
- SMITH, H. C. (1961): *Personality Adjustment*. New York, McGraw-Hill.
- SMITH, O. B. (2013): Peak of the Day or the Daily Grind: Commuting and Subjective Well-Being. *Dissertations and Theses*. Paper 1026. Portland State University.
- STANCA, L. (2010): The geography of economics and happiness: Spatial patterns in the effects of economic conditions on well-being. *Social Indicators Research*, 99, č. 1, s. 115–133.
- STATISTICS SOLUTIONS (2015): Conduct and Interpret Ordinal Regression (online). Dostupné z: <http://www.statisticssolutions.com/ordinal-regression-2/> (cit. 2. 3. 2015).
- STILLMAN, S., GIBSON, J., MCKENZIE, D., ROHORUA, H. (2013): Miserable Migrants? Natural Experiment Evidence on International Migration and Objective and Subjective Well-Being. *World Development*, Discussion paper series, č. 6871.
- STEVENSON, W. , WOLFERS, J. (2013): Subjective Well-Being and Income: Is There Any Evidence of Satiation? http://www.nber.org/papers/w18992?utm_campaign=ntw&utm_medium=email&utm_source=ntw
- STUTZER, A., FREY, B. S. (2008): Stress that Doesn't Pay: The Commuting Paradox. *Scandinavian Journal of Economics*, 110, č. 2, s. 339-366.
- TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., POSPÍŠILOVÁ, L., DVOŘÁKOVÁ, N. (2011): Každodenní život, denní mobilita a adaptační strategie obyvatel v periferních lokalitách. *Sociologický časopis*, 47, č. 4, s. 831-868.
- VAN PRAAG, B. M. S., FRIJTERS, P., FERRER-I-CARBONELL, A. (2003): The anatomy of subjective well-being, *Journal of Economic Behavior & Organization*, 51, č. 1, s. 29-49.
- VEČERNÍK, J. (2012): Subjektivní indikátory blahobytu: přístupy, měření a data. *Politická ekonomie*, č. 3, s. 291-308.
- VEENHOVEH, R., EHRHARDT, J. (1995): The cross-national pattern of happiness: Test of predictions implied in three theories of happiness. *Social Indicators Research*, 34, č. 1, s. 33–68.
- VEENHOVEN, R. (2015): Measures of Happiness. *World Database of Happiness*, Erasmus University Rotterdam (online). Dostupné z: http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/hap_quer/hqi_fp.htm (cit. 18. 3. 2015).
- WATERMAN, A. S., SCHWARTZ, S. J., CONTI, R. (2006): The implications of two conceptions of happiness (hedonic enjoyment and eudaimonia) for the understanding of intrinsic motivation. *Journal of Happiness Studies*, 9, č. 1.
- WILSON, W. (1967): Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67, s. 294-306.
- WHITE, S. C. (2010): Analysing wellbeing: a framework for development practice, *Development in Practice*, 20, č. 2, s. 158-172.
- WHITE, S. C., GAINES, S. O., JHA, S. (2012): Beyond subjective well-being : a critical review of the Stiglitz report approach to subjective perspectives on quality of life. *Journal of International Development*, 24, s. 763-776.
- WORLD VALUES SURVEY (2014): Šestá vlna (2010-2014). Oficiální data (online). World Values Survey Association. Dostupné z: <http://www.worldvaluessurvey.org> (cit. 25. 2. 2015).